

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Šmid

**SAMOEVALVACIJA PRIDOBLENIH KOMPETENC IN PRIPRAVLJENOSTI ŠTUDENTOV 4.
LETNIKA ZA POKLIC SOCIALNE DELAVKE/DELAVCA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Šmid

**SAMOEVALVACIJA PRIDOBLENIH KOMPETENC IN PRIPRAVLJENOSTI ŠTUDENTOV 4.
LETNIKA ZA POKLIC SOCIALNE DELAVKE/DELAVCA**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Ljubljana, 2021

Naslov: Samoevalvacija pridobljenih kompetenc in pripravljenosti študentov 4. letnika za poklic socialne delavke/delavca

Povzetek: V diplomskem delu raziskujem, kolikšen delež študentov se po svoji oceni čuti pripravljenih za poklic socialnega delavca/delavke in kaj so glavni razlogi za tako oceno. V teoretičnem delu sem zaobsegla zgodovino socialnega dela v Sloveniji, začetke bolonjskega procesa in bolonjske reforme Univerze v Ljubljani in uspešnost bolonjske reforme. Opredelila sem pojem kompetenc in razložila, kakšna je njihova vloga v izobraževanju. Prav tako sem se v zaključku uvodnega dela osredotočila na zaposlovanje diplomantov v kontekstu bolonjskega procesa, kjer sta pripravništvo in strokovni izpit dva pomembna dejavnika. Z raziskavo sem želela izvedeti, ali so študentje 4. letnika Fakultete za socialno delo zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vseh štirih letih, ali so zadovoljni s predmeti na fakulteti in kakšne spremembe predmetnika predlagajo, zaradi katerih bi bili študentje bolj pripravljeni na poklic socialnega delavca/delavke. Prav tako me je zanimalo, ali imajo občutek sposobnosti za opravljanje poklica socialne delavke/delavca. Moja raziskava je glede na izbrane podatke kvantitativna; glede na stopnjo v procesu spoznavanja je deskriptivna in ne nazadnje je tudi empirična, saj sem podatke zbrala s pomočjo strukturiranega anketnega vprašalnika. V raziskavi so sodelovali redni študenti in študentke 4. letnika univerzitetnega študijskega programa na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani v študijskih letih 2018/2019 in 2019/2020. Ugotovila sem, da so študentje v večji meri zadovoljni s teoretičnim in praktičnim znanjem kot tudi predmetnikom, vendar predlagajo določene spremembe, ki bi jih še bolj pripravile na poklic socialne delavke/delavca. Na poklic so po njihovi oceni dobro pripravljeni, kljub temu pa bi si želeli še več praktičnega dela na fakulteti, več konkretnih izkušenj iz realnega življenja in predlagajo uvedbo predmetov, ki se navezujejo na različna področja, kjer socialni delavci/delavke opravljajo svoj poklic.

Ključne besede: zgodovina socialnega dela v Sloveniji, bolonjska reforma, kompetence, pripravljenost na poklic

The title: Self-evaluation of the acquired competences and preparedness of the 4th year students for the profession of social work

Summary: In my thesis, I explore how many of the students feel ready for the profession of a social worker in their assessment and what are the main reasons for such an assessment. The theoretical part describes the history of social work in Slovenia, the beginnings of the Bologna process and the Bologna reform of the University of Ljubljana, as well as the success of the Bologna reform. I defined the concept of competencies and explained what their role was in education. In the conclusion of the introductory work, I focused on the employment of graduates in the context of the Bologna process where internship and professional examination are two important factors. My research was to find out whether students of the 4th year of the Faculty of Social Work are satisfied with the theoretical and practical knowledge acquired throughout the four years, whether they are satisfied with the subjects in the faculty, and what changes of the coursework would students suggest in order to be more prepared for the profession of the social worker. I was also interested in whether they have a sense of ability to pursue the profession of the social worker. My research is quantitative according to the selected data. Depending on the degree in the cognition process, it is descriptive and, ultimately, it is also empirical because I collected the data using a structured survey questionnaire. The survey involved full-time students in their 4th year at the Faculty of Social Work in Ljubljana in the school years 2018/2019 and 2019/2020. I found that students are quite satisfied with theoretical and practical knowledge as well as coursework, but they propose certain changes that would prepare them for the profession of social work even more. They think they are well prepared for the profession but would like to see more practical work in the faculty, more concrete experience in real life, and propose the introduction of subjects related to different areas where social workers perform their profession.

Key words: history of social work in Slovenia, Bologna reform, competences, preparedness for the profession

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1 ZGODOVINA SOCIALNEGA DELA V SLOVENIJI	1
1.1.1. ZAČETKI IZOBRAŽEVANJA ZA SOCIALNO DELO V SLOVENIJI	2
1.2 BOLONJSKI PROCES	4
1.2.1. BOLONJSKA REFORMA NA FAKULTETI ZA SOCIALNO DELO	6
1.3 KOMPETENCE	9
1.3.1. KAJ SO KOMPETENCE IN KAKŠNA JE NJIHOVA VLOGA V IZOBRAŽEVANJU?	9
1.3.2. POMEN PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA ZA RAZVOJ KOMPETENC	11
1.3.3. KOMPETENCE, KI JIH ŠTUDENTI PRIDOBIMO NA FAKULTETI ZA SOCIALNO DELO	13
1.3.4. KOMPETENCE SOCIALNIH DELAVK IN DELAVCEV	15
1.4 ZAPOSLOVANJE DIPLOMANTOV V KONTEKSTU BOLONJSKEGA PROCESA	17
1.4.1 PRIPRAVNOST IN STROKOVNI IZPIT	17
2. OPREDELITEV PROBLEMA	21
2.1 HIPOTEZE	22
3. METODOLOGIJA	24
3.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	24
3.2 MERSKI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV	26
3.3 POPULACIJA IN VZOREC	26
3.4 ZBIRANJE PODATKOV	27
3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	27
4. REZULTATI	28
4.1 PODATKI O ZADOVOLJSTVU S ŠTUDIJEV IN KOMPETENCE	28
4.2 PREVERJANJE HIPOTEZ	42
5. RAZPRAVA IN SKLEPI	45
6. PREDLOGI	50
7. VIRI IN LITERATURA	52
7.1 SPLETNI VIRI	55
8. PRILOGE	57
8.1 VPRAŠALNIK	57
8.2 ANALIZA REZULTATOV	65
8.3 ANALIZA HIPOTEZ	66

KAZALO GRAFOV

Graf 4.1: Modul, ki ga študentje obiskujejo	28
Graf 4.2: Zadovoljstvo študentov s pridobljenim teoretičnim znanjem	28
Graf 4.3: Zadovoljstvo študentov s pridobljenim praktičnim znanjem.....	29
Graf 4.4: Zadovoljstvo študentov s predmetnikom	29
Graf 4.5: Letnik, iz katerega so študentje pridobili največ znanja	32
Graf 4.6: Pridobljene kompetence na univerzitetnem študijskem programu	33
Graf 4.7: Zadovoljstvo študentov s pridobljenimi kompetencami.....	33
Graf 4.8: Pridobljene kompetence na praksi v štirih letih	34
Graf 4.9: Zadovoljstvo študentov s pridobljenimi kompetencami na praksi	35
Graf 4.10: Sprememba mnenja o poklicu socialne delavke/delavca zaradi prakse.....	35
Graf 4.11: Usposobljenost študentov na področjih socialnega varstva in drugje	36
Graf 4.12: Potrebe študentov za boljšo usposobljenost	38
Graf 4.13: Pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca	38
Graf 4.14: Prihodnost študentov Fakultete za socialno delo	39
Graf 4.15: Strahovi glede prihodnosti študentov.....	40
Graf 4.16: Ponovna izbira fakultete	41

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Spremenljivke	24
Tabela 4.1: Najbolje ocenjeni predmeti	30
Tabela 4.2: Najslabše ocenjeni predmeti	31
Tabela 4.3: Povprečne ocene usposobljenosti za delo na področjih socialnega varstva glede na obiskovan modul	37
Tabela 4.4: Četrta hipoteza	43
Tabela 8.1: Analiza rezultatov glede povezave modulov in ocene pripravljenosti za delo na posameznem področju	65
Tabela 8.2: Analiza prve hipoteze	66
Tabela 8.3: Analiza druge hipoteze	67
Tabela 8.4: Analiza tretje hipoteze	68
Tabela 8.5: Analiza četrte hipoteze	69
Tabela 8.6: Analiza šeste hipoteze	70
Tabela 8.7: Analiza devete hipoteze	71

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 ZGODOVINA SOCIALNEGA DELA V SLOVENIJI

Socialno delo je stroka in znanstvena disciplina, ki temelji na univerzalnih načelih in strokovnih metodah; ima tudi kulturne posebnosti, ki razlikujejo socialno delo na različnih delih sveta. Zgodovina socialnega dela v Sloveniji odkriva prav te kulturne posebnosti in njihove korenine, zato začetkov socialnega dela v Sloveniji ne moremo obravnavati zunaj političnega konteksta. Šola za socialne delavce je bila v Ljubljani ustanovljena prav na dan obletnice oktobrske revolucije 7. novembra 1955 (Zaviršek in Leskošek, 2006, str. 6).

Pojem socialno delo se je tu in tam pojavljalo že pred letom 1955. Ponekod se je uporabljalo za opis dela, za katerega so odgovorne občine. Povsem običajno se je v spisih in člankih tistega časa začel uporabljati šele po nastanku šole za socialne delavce (Zaviršek, 2005, str. 17).

Dosedanje raziskave kažejo, da je raba izraza socialno delo v slovenskem prostoru pred drugo svetovno vojno tesno povezana z ženskim gibanjem. Vesna Leskošek trdi, da so izraz socialno delo prvič uporabile aktivistke slovenskega ženskega gibanja, ko so predstavile kratki biografiji pomembnih začetnic socialnega dela Alice Salomon in Jane Adams. Prvi prevod Alice Salomon je izšel že leta 1912 v reviji Slovenska žena; vsebina se je nanašala na žensko gibanje v svetu (Leskošek, 2006, str. 39-41).

Leta 1931 se socialno delo pojavi tudi v domači rabi, saj so pri Jugoslovanski ženski zvezi ustanovili sekcijo za socialno delo, ki sta jo vodili Alojzija Štebi in Angela Vode. Sekcija je bila razdeljena na dve področji: na eni strani so bili žensko delo in ženski poklici, na drug strani pa zaščita otrok in mladine (Leskošek, 2006, str. 40).

Po drugi svetovni vojni so neke vrste socialnega dela opravljale prostovoljne obiskovalke na terenu. Te ženske so bile običajno članice Antifašistične fronte žensk (AFŽ), ki je bila ena redkih dovoljenih ženskih organizacij v tistem času. Hodile so po terenu in preverjale, kdo potrebuje pomoč, in nato informacije posredovale občinskim in drugim odborom, ki so podeljevali denarno socialno pomoč (Zaviršek, 2005, str. 18).

V obdobju utrditve nove komunistične oblasti od leta 1945 do 1953 so poglavitne dejavnosti na socialnem področju opravljale civilne organizacije. Ena najvplivnejših in najpomembnejših je bila samostojna ženska organizacija Slovenska protifašistična ženska zveza (SPŽZ) oziroma

Antifašistična fronta žensk (AFŽ). V njenem okrilju so ženske tudi po vojni opravljale neplačano »družbeno delo«, včasih tudi v zameno za manjšo nagrado. V Sloveniji je postala povojna naloga članic AFŽS »zbiranje podatkov« o ljudeh in družinah v stiski in »poročanje o položaju na terenu« okrajnim in občinskim ljudskim odborom. Osnovni pogoj za upravičenost do socialne finančne pomoči ni bila revščina, ampak aktivna udeležba v osvobodilni vojni. Drugi pogoj za socialno pomoč je bila tako imenovana prava potreba, ki jo je opredelila terenska obiskovalka. Poleg iskanja ljudi v stiski so terenske obiskovalke izvajale tudi nadzor nad tistimi, ki so že prejemale denarno pomoč. Tudi same so opravile veliko dela neposredno na terenu, saj so zbirale obleko in zdravila in jih dajale tistim, ki so jih najbolj potrebovali (Zaviršek, 2005, str. 18, 22-25).

1.1.1. ZAČETKI IZOBRAŽEVANJA ZA SOCIALNO DELO V SLOVENIJI

Mnogi strokovnjaki, ki so bili takoj po drugi svetovni vojni zaposleni kot referenti za socialno skrbstvo, niso imeli formalne izobrazbe za opravljanje socialnega dela. V zgodnjih 50. letih prejšnjega stoletja so nekaj znanja pridobili na različnih seminarjih, kratkih usposabljanjih in predavanjih, ki so bila organizirana po Sloveniji. Opraviti so morali nekaj izpitov in izkazati izkušnje pred skupino predstavnikov ministrstva, okrajnih ljudskih odborov in višjih uradnikov občin (Zaviršek, 2005, str. 27-28).

Šola za socialno delo v Ljubljani in drugi štirje oddelki za socialno delo na fakultetah po Jugoslaviji (v Zagrebu, Beogradu, Sarajevu in Skopju) so nastali v času, ko so po drugih vzhodnih državah te izobraževalne programe zapirali. Izobraževanje za socialno delo v Jugoslaviji je bilo ob svojih začetkih brez dvoma tudi rezultat hladne vojne, torej zunanjih strukturnih procesov, ki so spodbujali jugoslovansko politiko, da se kljub nujni politični in socialni distanci vseeno povezuje z zahodnimi strokovnjaki na področju socialnih dejavnosti in tako dokaže politiko »tretje poti«. »Komunizem s humanim obrazom« je bil mogoč tudi zato, ker je socialna politika razvila nekaj metod socialnega dela in mrežo socialnih služb (Zaviršek in Leskošek, 2006, str. 7).

Prvo leto se je na dvoletni strokovni program vpisalo 27 študentov in študentk; do leta 1958 je pridobilo diplomo socialnega dela trinajst študentov in študentk; dva od teh, moški in ženska, sta zaključila študij že leta 1957 po dvoletnem programu. Večina študentov in študentk, ki so se med prvimi vpisali na šolo za socialne delavce, je pridobilo nekaj izkušenj za delo z ljudmi v času sodelovanja v partizanih in pozneje, ko so se zaposlili kot uradniki v

okrajnih in občinskih službah. Nekateri med njimi so opravljali prostovoljno delo; veliko je bilo terenskih obiskovalk, pripadnic AFŽ; nekateri so opravljali plačano delo socialnih zaščitnih delavcev, ki so se imenovali tudi socialni delavci. Prvotna ideja je bila, da bi se v šolo za socialne delavce lahko vpisali le tisti, ki so dokončali srednjo šolo, a ni obveljala. Končni zakon iz leta 1955 je določal, da se lahko v prvih letih obstoja šole vpišejo tudi tisti, ki nimajo srednješolske izobrazbe, imajo pa izkušnje (Zaviršek, 2005, str. 31, 32).

V prvih letih izobraževanja je bilo število študentov dosti višje kot število študentk, kar pokaže, da socialno delo ni bilo od nekdaj samo »ženski poklic«. Po Zaviršek (2005, str. 36) sta bila dva glavna razloga za večje število moških kot žensk na začetku izobraževanja za socialno delo pomanjkanje plačanih zaposlitev za moške in priložnost za prve študente, da dobijo štipendijo in naziv. Ko so se odprla nova in boljše plačana delovna mesta, so moški socialno področje zapustili in se usmerili drugam. V povojnem pomanjkanju moški tudi z domnevno »naravno ženskim« področjem skrbstvenega dela niso imeli težav, ko so ga opravljali.

Vito Flaker (2005, str. 99) deli razvoj izobraževanja za socialno delo v Sloveniji na tri obdobja:

- pionirsko obdobje od 1955 do 1972, ko se je ustvarila stroka socialnega dela,
- obdobje od 1973 do 1987, ko se je ustvarila znanstvena podlaga socialnega dela,
- obdobje od 1987 do danes, ko se je na dani podlagi zgradila celovita znanstveno-izobraževalna institucija socialnega dela.

Pomembni mejniki v času obstoja šole so: leta 1975 se je Višja šola za socialne delavce vključila v univerzo. Isto leto je v sodelovanju z učitelji VŠSD takratna Fakulteta za sociologijo, politologijo in novinarstvo (zdaj FDV) začela na drugi stopnji izvajati smeri socialnega dela. Leta 1983 so začeli kot predpripravo na visokošolski študij izvajati specializacije po 1. stopnji. Visoka šola z visokošolskim programom je bila oblikovana leta 1992. Takoj so začeli pripravljati in tudi že izvajati magistrske programe. Po zakonu o visokem šolstvu so bili leta 1995 uvrščeni med visoke strokovne šole, kar je odvzelo možnosti podiplomskega študija, študij pa degradiralo v visoki strokovni program. Tako so magistrski program prenesli na FDV, kjer so ga izvajali (skupaj z učitelji FDV) od leta 1997. Leta 2001 so začeli izvajati specialistični študij. Fakulteta z univerzitetnim študijem smo postali leta 2003 in leta 2004 začeli izvajati doktorski študij (Flaker, 2005, str. 76).

Flaker (2005, str. 85, 86) piše, da je bila od leta 1969 do 1985 razvidna usmerjenost v razvijanje temeljnih pojmov, metod in metodologij; od leta 1985 do 1999 je šlo za razvijanje inovacij in področij ter vzpostavljanje pluralnega sistema socialnega varstva, ustanavljanje gibanj in društev; od leta 1992 do 1999 za vzpostavljanje novih področij; od leta 2000 so poglavitne teme razvijanje sistemov in sinteza znanstvenih in strokovnih temeljev socialnega dela in še naprej razvijanje nekaterih postopkov in razvijanje področij.

1.2 BOLONJSKI PROCES

Bolonjski proces se je začel z zavestnim prepoznavanjem in spoprijemanjem z ugotovljenimi težavami, ovirami in paradoksi visokega šolstva v turbulencah internacionalizacije (Zgaga, 2004, str. 6).

Bolonjski proces lahko označimo kot skupno prizadevanje evropskih držav, nekaterih vladnih in nevladnih mednarodnih organizacij za izobraževanje, akademskih ustanov in študentskih organizacij za koordinirano sodelovanje in poenotenje pogledov pri reševanju izzivov in odprtih vprašanj o ključnih konceptih, strategijah in razvojnih politikah visokega šolstva. Uradno se je začel s podpisom bolonjske deklaracije leta 1999, v kateri so si sodelujoče države za glavni cilj postavile, da do leta 2010 vzpostavijo enotni evropski visokošolski prostor (European Higher Education Area-EHEA) (Zgaga, 2004, str. 11).

Za doseg vzpostavitve enotnega evropskega visokošolskega prostora so si države zadale naslednje cilje:

- sprejetje sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplom;
- sprejetje tristopenjskega študija;
- spodbujanje mobilnosti študentov, profesorjev;
- sprejetje kreditnega sistema študija;
- zagotavljanje kakovosti visokošolskega študija;
- aktivno sodelovanje študentov, visokošolskih zavodov in delodajalcev;
- vzpostavitev evropske dimenzije v visokem šolstvu;
- pospeševanje privlačnosti evropskega visokošolskega prostora;
- vseživljenjsko učenje (Bušljeta, 2009, str. 134).

Vloga visokega šolstva je v današnji družbi vse bolj pomembna. Poslanstvo visokega šolstva je:

- priprava študentov na aktivno državljanstvo;
- priprava študentov za poklicno pot;
- omogočanje osebnostnega razvoja študentov in
- ohranjanje širokega spektra znanj na visoki ravni ter spodbujanje raziskav in razvoja (Urbanc, 2013, str. 5).

Visoko šolstvo ima bistven pomen za razvoj in vzdrževanje demokratične kulture ter visoke stopnje strpnosti; mnogi izobraževanje in raziskovanje vidijo tudi kot možnost za boljše finančno okrevanje držav v primerih krize (Urbanc, 2013, str. 5).

Slovenija je leta 2004 sprejela novelo Zakona o visokem šolstvu. S to novelo se je slovenski visokošolski sistem uskladił s cilji bolonjskega procesa. Študijska struktura je po sprejetju smernic bolonjskega procesa sestavljena iz treh stopenj:

- prva stopnja: dodiplomska (ohranja binarni sistem, visokošolski in univerzitetni študijski programi);
- druga stopnja: podiplomska (ima dva tipa programov: magistrski študijski program in enoviti magistrski študijski program);
- tretja stopnja: doktorat znanosti (Bušljeta, 2009, str. 134).

Prenova na ravni Univerze v Ljubljani je obsegala: »programsko prenovo in strukturne spremembe stopenj izobrazbe, prilagoditev v organizaciji dela in izvedbi postopkov, redno obveščanje in usposabljanje znotraj univerze na področju različnih tem, povezanih s prenovo in cilji, okrepitev in ustanovitev določenih služb (doktorska šola, karierni center, služba za kakovost, analize in poročanje), vzpostavitev sistema za zagotavljanje kakovosti in publikacije.« (Svetlik, Kristl, Širok in Komljenovič, 2012, str. 12).

Univerza se je programske prenove lotila postopoma in premišljeno. Članice programov niso prenavljale hkrati in tudi posamezna članica ni prenavljala vseh svojih programov istočasno. Tako so se članice pri prenovi lahko učile druga od druge; komisije so lahko oblikovale usmeritve ali omejitve v obliki sklepov. Predloge za akreditacijo programa je pregledal tudi študentski svet posamezne članice in pripravil mnenje. Tako je bilo pri prenovi zagotovljeno tudi sodelovanje študentov in delodajalcev (Svetlik, Kristl, Širok in Komljenovič, 2012, str. 13).

1.2.1. BOLONJSKA REFORMA NA FAKULTETI ZA SOCIALNO DELO

Leta 2004 je Fakulteta za socialno delo dobila zakonsko podlago (Zakon o visokem šolstvu) za uvajanje novih študijskih programov, ki so sledili smernicam Bolonjske reforme. Nato se je leta 2006 na fakulteti začela razprava, kako bi lahko program spremenili oziroma izboljšali. Odločili so se za to, da bo študij socialnega dela na prvi stopnji trajal štiri leta, na drugi stopnji pa eno. Z vsebinsko prenovo fakulteta ni imela težav, saj so v tem videli priložnost za oblikovanje novih vsebin, ki bodo prepletene z veliko količino prakse. S tem so pridobili okvir in podlago za oblikovanje novega predmetnika. Kasneje se je pokazalo, da je fakulteta v tem obdobju naredila velik vsebinski napredek v izobraževanju za socialno delo (Mesec B., 2015, str. 171).

Bolonjska deklaracija in novi način financiranja visokega šolstva sta okrepila željo delavcev šole, da po skoraj petnajstih letih obnovijo pomanjkljiv in zastarel študijski program. Takrat so si predvsem želeli odpraviti primanjkljaj prakse in omogočiti, da študentke in študenti teoretsko znanje takoj praktično preizkusijo, in da bi o svojih praktičnih izkušnjah lahko po svoje razmišljali in gradili svoje znanje na podlagi izkušenj (Mesec B., 2015, str. 171).

Zaviršek (2011, str. 158) pravi, da je bolonjska reforma visokega šolstva evropskemu socialnemu delu formalno prinesla dvoje: dostop do podiplomskega študija in redefinicijo visokošolskih ustanov iz zgolj pedagoških v pedagoško-raziskovalne ustanove. Socialno delo je z bolonjsko reformo dobilo svoje magistrske programe, ki so razvejeni, teoretsko in praktično usmerjeni, interdisciplinarni in transnacionalni.

Pri prenovi dodiplomskega in podiplomskega študijskega programa so se posvetili:

- razumevanju osnovnih idej t. i. bolonjskega procesa,
- načrtovanju celostne vizije programov,
- nadaljevanju dela v katedrah,
- raziskovanju kompetenc, ki naj bi jih diplomant/ka socialnega dela pridobil/a s študijem socialnega dela,
- prenovi predmetnika (Mesec B., 2015, str. 171).

Posebno pozornost so v procesu prenove dodiplomskega programa socialnega dela namenili praktičnemu usposabljanju. Na koncu študijskega leta 2006/2007 je bil ustanovljen Center za praktični študij, ki je odgovoren za izvedbo praktičnega pouka v skladu z obstoječim predmetnikom; hkrati je pripravljala razmere za uvedbo prenovljenega sistema prakse. Specifičnost socialnega dela je prav v tem, da je poznavanje konkretnih spretnosti dela z ljudmi enako pomembno kot teoretske vsebine. Če praksa ne bi bila enakovreden del izobraževanja, bi socialno delo začelo izgubljati svojo specifičnost (Mesec B., 2015, str. 172).

Bolonjska reforma je pomenila in še vedno pomeni izjemen premik v izgradnji širše evropske skupnosti, območja svobodnega ustvarjanja, prenosa znanj in kompetenc, utemeljenega v mobilnosti vseh uporabnikov visokošolskega prostora, socialnem vključevanju, kontinuiranem prenavljanju in izboljševanju programov ter učinkovitejšega visokošolskega izobraževanja (Pikalo, 2013, str. 7).

V grobem je bil smisel bolonjske prenove skrajšati študij, ga bolj povezati s prakso, da bi diplomantke in diplomanti prej našli zaposlitev, a prenova je prinesla tudi nekaj stvari, ki zmanjšujejo kakovost dela na vseh članicah Univerze v Ljubljani. Po prenovi se je povečala birokracija celotne univerze; kreditni sistem, ki ga prej niso poznali, je onemogočil, da bi študentke in študentje dobili vsebinsko močan program, saj pri nekaterih predmetih ni mogoče izvesti bistva snovi. Prav tako je prenova vplivala na zaposlovanje socialnih delavcev in delavk, saj se s prvostopenjsko diplomo zdaj lahko zaposlujejo na trgu delovne sile, vendar samodejno padejo v plačilni razred, v katerem so njihove kolegice in kolegi, ki so pred leti dokončali le višješolski strokovni program socialnega dela. Če pogledamo na široko, je študij bolj strukturiran in kakovostnejši, a vendar je pripomb glede izvajanja takšne oblike izobraževanja zelo veliko. »Bolonjski duh« ni požel velikega navdušenja, je pa vsaj nekaterim članicam omogočil, da so skrbno in s premislekom na novo oblikovale programe, ki se skladajo s podatki o zaposljivosti in potrebami, ki se pojavljajo v praksi (Mesec B., 2015, str. 172).

Po Rebolju (2013, str. 9) je bolonjska reforma deloma uspela, saj so študijski programi sedaj evropsko primerljivo strukturirani; tako je zagotovljena tudi enostavnejša prepoznavnost stopenj izobrazbe; med programi so lažji prehodi, tako med institucijami kot med državami. Boljši je tudi način vrednotenja znanja; študijske dejavnosti so bolj organizirane; vzpostavljeni so mehanizmi spremljanja uspešnosti izvajanja študijske dejavnosti in večji poudarek je na spremljanju in razvoju kakovosti. V nadaljevanju pravi, da bolonjska reforma ni končana z

vidika reforme temeljnih vrednot, kot je zavedanje profesorjev, da so soodgovorni za uspeh svojih študentov in da bo bolonjska reforma v celoti uspela le takrat, ko bodo profesorji svoje ambicije in svojo energijo usmerili predvsem v oblikovanje in izvajanje študijskih programov, v katerih bodo študenti na najustreznejši možen način iskali, spoznavali, pridobivali spretnosti, skozi katere se bodo razvili v zrele, razgledane, ustvarjalne in sposobne družbeno odgovorne osebnosti.

Bolonjska reforma je prispevala k razvoju in posodobitvi slovenskega visokošolskega prostora, ki ga je spremljalo tudi ustanavljanje novih visokošolskih zavodov, ter vzporedna razprava o odnosu med javnim in zasebnim. Odprla je visokošolski prostor, omogočila višjo stopnjo izbirnosti in mobilnosti, vendar ni izpolnila vseh pričakovanj (Pikalo, 2013, str. 7).

Urbanc (2013, str. 6) pravi, da Slovenija s svojim ravnanjem, ko ne razvija podpornih stebrov osamosvajanja mladih in jim ne zagotavlja socialne varnosti po zaključku študija, izgublja velik potencial, in sicer potencial posameznikov, ki svoje ideje in znanje nosijo v tujino, kjer so njihove kompetence bolje prepoznane in cenjene. S tem država izgublja v finančnem smislu, saj prek sistema javnega izobraževanja v mlade vlaga veliko sredstev, a predvsem izgublja dobre, izobražene ljudi.

Študentska organizacija Univerze v Ljubljani (ŠOU v Ljubljani) je izvedla raziskavo, ki je privedla do ugotovitve, da je reforma visokega šolstva v skladu z bolonjskim procesom uspešna le, če so k temu zavezani vsi glavni akterji, ki so zainteresirani za kakovostno in dostopno visoko šolstvo. Če delodajalci ne bodo seznanjeni z novostmi, ki jih prinaša bolonjska reforma, bo ta obsojena na neuspeh; generacije študentov se bodo znašle v težavah pri iskanju delovnega mesta na globalnem trgu dela. Bolonjski proces je torej idealna priložnost za redefinicijo odnosa med področjema visokega šolstva in dela; potrebno ga je le smiselno in celovito uresničiti. V Sloveniji so bili delodajalci zelo slabo obveščeni o spremembah v visokem šolstvu, še slabše pa vključeni v reformni proces. Vlada bi morala načrtovati konkretne ukrepe za vključevanje delodajalcev v diskusijo o prihodnosti visokega šolstva, medtem ko je naloga visokošolskih zavodov spoznavati nove lastnosti področja dela in ustrezno reformirati kurikulare in programe (Nevtron & Company, d. o. o., 2006).

1.3 KOMPETENCE

1.3.1. KAJ SO KOMPETENCE IN KAKŠNA JE NJIHOVA VLOGA V IZOBRAŽEVANJU?

Kompetence predstavljajo izkazan sklop znanja, veščin, sposobnosti in tudi osebnostnih lastnosti, vrednot, motivacije, samopodobe, čustev, vzorcev razmišljanja ipd. Pomenijo, da imamo znanje in razumevanje ter zmožnosti in veščine za izvedbo ter smo obenem motivirani, da nekaj dejansko naredimo. Kompetence se kažejo v uspešno opravljenem delu glede na postavljene zahteve oziroma celo omogočajo nadpovprečno delovanje. Opaziti jih je mogoče šele pri našem ravnanju v različnih delovnih in tudi življenjskih situacijah (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje; E-svetovanje, b. d.).

Posameznikove kompetence lahko ločimo po ravneh in dimenzijah. Po ravneh jih lahko razdelimo:

- ključne, temeljne ali generične so kompetence, ki so pomembne na različnih področjih življenja in ki pripomorejo k uspešnosti življenja ter delovanja družbe. Mednje spadajo: komunikacija v maternem jeziku, tujem jeziku, uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, numeričnost in matematične kompetence, metodološke in tehnološke kompetence, podjetništvo, interpersonalne in državljanske kompetence;
- delovne specifične so aspekti aktivnosti v določeni delovni vlogi, povezani z učinkovitim delovanjem v tej vlogi. So atributi, ki so potrebni, da uspešno opravimo določeno delo oziroma delovno nalogo;
- organizacijske specifične kompetence so sredstva, s katerimi posameznik prilagaja svoj način delovanja organizacijski kulturi ne glede na to, katero vlogo ima (Kohont, 2005 str. 36-42).

Delovne specifične kompetence so povezane z uspešnostjo posameznika v določeni vlogi, organizacijske specifične kompetence pa z njegovo uspešnostjo v organizaciji kot celoti.

Po dimenzijah jih lahko razdelimo na:

- pričakovane: to so kompetence, ki jih od posameznika pričakuje družba ali organizacija;
- dejanske in potencialne: to so tiste kompetence, ki jih ima posameznik in mu omogočajo uspešno opravljanje družbenih ali organizacijskih vlog in nalog. Potencialne so tiste, ki jih posameznik ob svojih predispozicijah lahko še razvije;

- opisane in stopnjevalne: to so opisi kompetenc, ki se uporabljajo v organizacijah in kažejo sliko, ki jo ima o določeni kompetenci organizacija oziroma njeni zaposleni (Kohont, 2005 str. 36-42).

Perrenouda (Key Competencies 2002, str. 13) kompetentnost razume kot sposobnost učinkovitega delovanja v številnih situacijah. Pridobivanje kompetenc pojmuje kot usposabljanje posameznikov za mobilizacijo, uporabo in integracijo pridobljenega znanja v različnih, nepredvidljivih in kompleksnih situacijah. Ključne kompetence so po njegovem mnenju nujno potrebne za svobodno, smiselno, odgovorno in uspešno življenje posameznika in morajo biti skladne z etičnimi, gospodarskimi in kulturnimi vrednotami. Relevantne so za vse ljudi ne glede na spol, razred, raso, kulturo, materni jezik in družinske okoliščine. V Evropski skupnosti so predstavljene v referenčnem okviru, ki vsebuje osem ključnih kompetenc: sporazumevanje v maternem jeziku, sporazumevanje v tujih jezikih, matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost, kulturna zavest in izražanje (Polak in Zukić, 2016, str. 130).

Kompetence je treba prepoznavati in ocenjevati ter zlasti omogočati njihov razvoj. Zares jih spoznamo šele v praksi pri ravnanju posameznikov v različnih delovnih in življenjskih okoliščinah. Vprašanje razvoja kompetenc se je v evropskem merilu najprej pojavilo v poklicnem in strokovnem izobraževanju, nato pa še v terciarnem (bolonjski proces). Od šol se v teh dveh izobraževalnih segmentih pričakuje, da bodo dale največ tehničnega znanja oziroma znanja, ki ga posamezniki lahko uporabijo v delovnih procesih. V reformah tega izobraževanja je zato velik poudarek na tehničnem in socialnem znanju, aktivnih oblikah učenja, povezovanju z delodajalci in vseživljenjskem učenju (Svetlik, 2005, str. 24).

Pojem kompetenc, kot se v zadnjem čas uveljavlja v izobraževanju in oblikovanju politik, pomeni sposobnost uporabe znanja v praksi. Poznane so tri kategorije kompetenc: teoretične, strokovno specifične in generične, ki so med seboj pogosto povezane. Pridobljeno znanje med študijem v razmerju do kompetenc samo po sebi še ne pomeni dejanske zmožnosti za uporabo znanja. Za spodbujanje relevantnih delovnih izkušenj so snovalci programov pripravili učne načrte za praktično usposabljanje v visokošolskih programih in jih ekvivalentno ovrednotili s kreditnimi točkami (KT), kar predstavlja delež pridobivanja in razvijanja kompetenc. Študenti imajo nalogo, da integrirajo na fakulteti pridobljeno znanje s prakso, ki jim zagotavlja

avtentične učne situacije, v katerih lahko sami preizkusijo teoretično znanje. Poleg tega so močno poudarjene možnosti praktičnega usposabljanja v mednarodnem okolju, kar je le še en mehanizem več za pridobivanje kompetenc (Kristl, 2013, str. 19).

Kakovost študijskih programov igra pomembno vlogo pri rezultatih končnega produkta, torej zaposljivega diplomanta z doseženimi znanji in kompetencami, ki so potrebne za uspešen vstop na trg dela (Jesih, 2013, str. 40).

Kotnik (2013, str. 8, 9) ugotavlja, da lahko shajamo tudi brez pojma kompetence in bi ga po njegovem mnenju lahko brez škode ukinili, saj je kot pojem nejasen in ustvarja zmedo zaradi mnoštva pomenov v razponu od najprej ožjega, kjer gre le za uspešno izvedbo nalog na delovnem mestu, do širših ali pa bolj holističnih pomenov, kjer se pojavljajo nejasni izrazi kot dinamično, kompleksno, globoke kognitivne strukture itd. Pojem lahko pomeni tudi funkcionalno znanje. Vse to, kar že je ali kar bi želeli v izobraževanju, je namreč izrazljivo z že obstoječimi izrazi. Drugi razlog je v tem, kar pojem lahko prinaša: pristop, ki z dolgimi seznamami kompetenc fragmentira dejavnost poklica. Naslednji je v tem, da se s tem spreminja vloga izobraževanja, ki postaja vedno bolj instrumentalna, podrejena ekonomskim in tržnim ciljem. In ne nazadnje: izraz je problematičen, saj se napravi neupravičen preskok iz vsakdanje rabe izraza na strokovno raven. Čeprav kompetentnost v slovenskem jeziku pomeni pristojnost, se v vsakdanjem življenju vseeno uveljavlja tudi pomen obvladovanja ali usposobljenosti.

1.3.2. POMEN PRAKTIČNEGA USPOSABLJANJA ZA RAZVOJ KOMPETENC

Na Ljubljanski univerzi so bile v skladu s prenovo študija na bolonjski osnovi zapisane Smernice za praktično usposabljanje na Univerzi v Ljubljani, ki naj bi bile osnova za načrtovanje prakse na posameznih študijskih področjih. Učenje na delovnem mestu, kamor uvrščamo praktično usposabljanje, je ena od mnogih aktivnih oblik študijskega dela. Praktično usposabljanje se v svetu vse bolj uveljavlja kot ena ključnih aktivnih oblik študijskega dela na vseh ravneh izobraževanja predvsem zato, ker je osnova vseživljenjskega učenja. Praktično usposabljanje omogoča študentom avtentično preverjanje uporabnosti teoretičnega in praktičnega znanja. Tako lahko na delovnem mestu razvijajo in utrjujejo vrsto instrumentalnih kompetenc, kot so metodološke (sposobnost organiziranja delovnega časa, reševanje realnih problemov, uporaba znanj v praksi itd.), sposobnost ustne in pisne komunikacije in preverjanje tehnične usposobljenosti. Praktično usposabljanje je prav tako primerna oblika aktivnega učenja za nadgrajevanje medosebnih kompetenc, kot so kritičnost, samokritičnost, delo v skupini,

etičnost itd. Praksa v višjih letnikih in drugostopenjskih bolonjskih programih bi morala biti usmerjena v razvijanje sistemskih kompetenc, kot so iniciativnost, kreativnost, avtonomnost pri delu, sposobnost prilagajanja novostim, skrb za kakovost, raziskovalne spretnosti in sposobnosti zasnove ter vodenja oziroma so-vodenja projektov (Zabukovec in Podlesek, 2010, str. 96).

Po Mescu M. (2015, str. 239-248) je praksa najpomembnejši del usposabljanja za socialno delo. Socialno delo je praktični poklic, ki bi ga morali nujno izkusiti na svoji lastni koži, se naučiti spretnosti in ravnanja v situacijah socialnega dela. Preko praktičnega dela se študenti najbolje spoznajo s socialnim delom v njegovi konkretni pojavi obliki. Center za praktični študij na Fakulteti za socialno delo je podpora učnemu procesu, zagotavlja povezovanje učnih vsebin, podporo mentorjem in študentom ter koordiniranje prakse, vse z namenom oblikovanja kompetentnih diplomantov socialnega dela in razvoja stroke. Bolonjska prenova študijskega programa leta 2009 je bila priložnost za povečanje obsega prakse. K temu so navajale tako dotedanje izkušnje, ki so kazale na potrebo študentov po več praksi, in primerjalne analize drugih evropskih študijskih programov socialnega dela.

Cilji in nameni prakse so:

- da se študent čimbolj približa življenjskemu svetu uporabnika,
- da na lastni koži doživi protislovja, ki izhajajo iz vloge strokovnega in prostovoljnega socialnega dela,
- da izkusi proces pomoči, ga opazuje in sodeluje s strokovnimi delavci,
- da sodeluje v procesih samopomoči in uporabniških iniciativ,
- da se sreča se z učitelji na fakulteti v situacijah vsakdanjega socialnega dela,
- da spozna družben položaj uporabnikov socialnega dela,
- da se seznani z vrednotami in etiko socialnega dela,
- da spozna delovanje služb socialnega varstva,
- da spozna praktično uporabo pravnih okvirov socialnega dela,
- da se seznani z delokrogom socialnega dela,
- da se seznani, vidi, prakticira in ovrednoti osnovne, splošne in specifične spretnosti socialnega dela,
- da spozna različne teorije,

- da integrira teorijo in prakso,
- da razvije osebni stil dela (Mesec M., 2015, str. 239-248).

1.3.3. KOMPETENCE, KI JIH ŠTUDENTI PRIDOBIMO NA FAKULTETI ZA SOCIALNO DELO

Kompetence, ki naj bi jih študentje pridobili v času študija na Fakulteti za socialno delo (na prvi ali drugi stopnji univerzitetnega študijskega programa), so zapisane v predstavitvenem zborniku, ki je objavljen na spletni strani Fakultete za socialno delo (Univerza v Ljubljani Fakulteta za socialno delo. Dodiplomski študij. Program 1. stopnje 2019/2020, b. d.). Zapisane so splošne in predmetno-specifične kompetence, ki naj bi jih študentje osvojili. V nadaljevanju bom izpostavila kompetence, pridobljene na prvi stopnji izobraževanja, saj sama zaključujem to stopnjo; prav tako so populacija moje raziskave študenti in študentke 4. letnika v študijskih letih 2018/2019 in 2019/2020 na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani. Ker je seznam kompetenc, navedenih v zborniku, precej obsežen, bom izpostavila tiste, ki so bile po mojem mnenju v času študija najbolj poudarjene.

Diplomanti/diplomantke univerzitetnega študijskega programa prve stopnje socialno delo bodo usposobljeni za:

Splošne kompetence

- poznavanje in razumevanje konceptov, teorij in fenomenov ter metod in postopkov socialnega dela (na primer: družbenih kontekstov, pravnih norm, institucij, javne politike in uprave, upravljanja človeških virov ...),
- sposobnost analize in sinteze (na primer: analiza družbenih fenomenov in dogajanja; sinteza področnih znanj, sposobnost razumevanja povezav med težavami posameznikov in širšim družbenim kontekstom, sposobnost prepoznati in odstraniti sistemske ovire ...),
- uporaba znanj, postopkov in metod (na primer: uporaba znanj in postopkov krepitev moči uporabnikov, skupnega iskanja in soustvarjanja podpornih mrež, soustvarjanja delovnega odnosa, zagovorništva in vključevanja deprivilegiranih ljudi itd., uporaba znanj o strukturnih značilnostih marginalizacije, uporaba različnih virov podpor in pomoči, uporaba raziskovalnih metodoloških orodij, uporaba sodobnih pristopov in načel, usklajevanje delovnih nalog ter izbira metod in načinov dela v skladu s standardi stroke),

- kritična in etična (samo)refleksija mišljenja in ravnanja (na primer: zavezanost poklicni etiki v družbenem okolju s spoštovanjem načela nediskriminatornosti in večkulturnosti, sposobnost refleksije lastne udeležnosti),
- prepoznavanje, razumevanje in odzivanje na raznolikosti (na primer: sposobnost osvetljevanja lastnih predsodkov in diskriminatornih ravnanj, prepoznavanje rasističnih in diskriminatornih ravnanj in družbenih ideologij ter aktivno delovanje proti njim),
- prepoznavanje in razumevanje človekovih stisk in kriz, vezanih na družbeno in osebno pogojene okoliščine (v življenju posameznikov, družinah, skupinah, kolektivih, skupnostih),
- sposobnost soustvarjanja zelenih razpletov z upoštevanjem perspektive uporabnika (sposobnosti spremljanja in uravnavanja okoliščin, vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika, skupnega opredeljevanja problema in želene rešitve, vodenje pogovora v smeri dogovorjenih zelenih razpletov, pogajanja ...),
- veščine komuniciranja (sposobnosti sporočanja, poslušanja, povzemanja, pisnega izražanja, javnega predstavljanja in argumentiranja),
- sposobnost za timsko, skupinsko in projektno delo (pripravljenost na sodelovanje, upoštevanje mnenj drugih in izpolnjevanje dogovorjene vloge v okviru tima in skupine, sposobnost sodelovanja in zastopanja stališč stroke v interdisciplinarnem okolju ...),
- profesionalnost: sposobnost profesionalne discipline, skrb za lastni profesionalni razvoj, za razvoj, uveljavljanje in ugled stroke ter posredovanje znanja (Univerza v Ljubljani Fakulteta za socialno delo. Dodiplomski študij. Program 1. stopnje 2019/2020, b. d.).

Predmetno specifične kompetence

- poznavanje in sposobnost dosledne uporabe jezika SD,
- sposobnost soustvarjanja izvirnih projektov podpore in pomoči v dialogu z uporabniki in drugimi udeleženci na konkretnem področju SD,
- sposobnost v izvirnih projektih podpore in pomoči povezati izkušnje uporabnikov z doktrino stroke SD tako, da bo zanje uporabna,
- znanja in spretnosti za uporabo strokovnih metod in postopkov na konkretnem področju SD,

- spretnosti prepoznavanja in obvladovanja lastnih občutkov in sposobnost iskanja pomoči zase,
- znanja in spretnosti za skupno analizo potreb in načrtovanje ter soustvarjanje ustreznih storitev na konkretnem področju SD,
- zmožnost argumentiranega razpravljanja in soustvarjanja želenih razpletov (npr. rešitev problemov) na konkretnem področju SD,
- znanje in sposobnost vzpostavljanja prvega stika in delovnega odnosa na konkretnem področju SD,
- znanje in sposobnost pogovarjanja (spoznavanja, pogajanja, dogovarjanja), vodenja razgovora v smeri želenih razpletov na konkretnem področju SD,
- sposobnost soustvarjanja pristopov in metod dela glede na individualne potrebe uporabnikov,
- sposobnost sodelovanja v superviziji, interviziji in drugih oblikah podpore svoji lastni praksi socialnega dela znotraj svoje učne skupine oz. na terenu,
- sposobnost strokovne refleksije lastne prakse na konkretnem področju SD,
- sposobnost udeležati stališče in etiko udeležnosti v izvirnih projektih podpore in pomoči v SD,
- zmožnost prevzemanja etične in profesionalne odgovornosti biti socialna delavka, delavec,
- uporaba raziskovalnih postopkov in metod za izvajanje raziskav,
- sposobnost pridobivanja novih informacij, analize podatkov in zmožnost interpretacije rezultatov (Univerza v Ljubljani Fakulteta za socialno delo. Dodiplomski študij. Program 1. stopnje 2019/2020, b. d.).

1.3.4. KOMPETENCE SOCIALNIH DELAVK IN DELAVCEV

Kot navaja Svet za izobraževanje za socialno delo (The Council on Social Work Education CSWE, 2015), je študent po opravljenem dodiplomskem in podiplomskem študiju opremljen z desetimi glavnimi kompetencami, ki jih kot socialni delavec/delavka uporablja za delo v praksi:

- Delo opravljajo strokovno: socialni delavci so predstavniki stroke, njenega poslanstva in njenih temeljnih vrednot. Poznajo zgodovino poklica in se zavezujejo k izboljšanju poklica ter lastnemu poklicnemu ravnanju in rasti.

- Delo opravljajo etično: socialni delavci so zavezani, da ravnajo etično, da poznajo osnovne vrednote poklica, etične standarde in zakone.
- Uporabljajo kritično razmišljanje in strokovno presojo: socialni delavci so seznanjeni z načeli logike, znanstvenega raziskovanja in utemeljenega zaznavanja. Uporabljajo kritično razmišljanje, okrepljeno z ustvarjalnostjo in radovednostjo.
- Sprejemajo raznolikost: socialni delavci razumejo, kako raznolikost označuje in oblikuje človeško izkušnjo in da je ključna za oblikovanje identitete. V raznolikost vključujemo dejavnike, kot so starost, razred, barva, kultura, invalidnost, etnična pripadnost, spol, spolna identiteta in izražanje, priseljenški status, politična ideologija, rasa, religija in spolna usmerjenost. Socialni delavci razumejo, da je lahko posameznik zaradi svoje drugačnosti žrtev zatiranja, revščine, marginalizacije, odtujitve; po drugi strani je lahko deležen različnih privilegijev, moči in sprejemanja.
- So zagovorniki človekovih in socialno ekonomskih pravic: vsak človek ima ne glede na položaj v družbi osnovne človekove pravice, kot so svoboda, varnost, zasebnost, ustrezen življenjski standard, zdravstvena oskrba in izobraževanje. Socialno delo vključuje prakse socialne pravičnosti v organizacijah, institucijah in družbi, da se zagotovi, da se te temeljne človekove pravice porazdelijo pravično in brez predsodkov (Ingrao, 2015a).
- Socialni delavci uporabljajo izkušnje iz prakse pri raziskovanju, ukrepajo na podlagi dokazov, ocenjujejo lastno delo in uporabljajo raziskave za izboljšanje dela, programov in socialnih storitev. Socialni delavci razumejo kvantitativne in kvalitativne raziskave ter znanstvene in etične pristope pri gradnji znanja.
- Uporabljajo znanje o človeškem vedenju in družbenem kontekstu: socialni delavci so seznanjeni s človeškim vedenjem skozi celotno življenjsko pot, od družbenih sistemov, v katerih ljudje živijo, do načinov, kako socialni sistemi spodbujajo ali odvrčajo ljudi.
- Vključujejo se v politično prakso: socialni delavci razumejo, da politika vpliva na izvajanje storitev, zato se aktivno vključujejo v politično prakso. Poznajo zgodovino in trenutne strukture socialnih politik in storitev, vlogo politike pri zagotavljanju storitev in vlogo prakse pri razvoju politik.
- Odzivajo se na okoliščine: socialni delavci so informirani, iznajdljivi in proaktivni pri odzivanju na spremembe v organizacijah, skupnostih in družbenih kontekstih na vseh

ravnih. Priznavajo, da je kontekst prakse dinamičen, in uporabljajo znanja in spretnosti, da se proaktivno odzovejo.

- Sodelujejo, ocenjujejo, posredujejo in vrednotijo: strokovna praksa vključuje dinamične in interaktivne procese vključevanja, ocenjevanja, posredovanja in vrednotenja na več ravneh. Socialni delavci imajo znanje in spretnosti za opravljanje dejavnosti s posamezniki, družinami, skupinami, organizacijami in skupnostmi (Ingrao, 2015b).

1.4 ZAPOSLOVANJE DIPLOMANTOV V KONTEKSTU BOLONJSKEGA PROCESA

Zaposljivost je po definiciji Enhancing Student Employability Co-ordination Team (Ward, 2006) v Angliji definirana kot: »vrsta dosežkov-spretnosti, razumevanj in osebnih lastnosti, zaradi katerih diplomanti z večjo verjetnostjo najdejo zaposlitev in so uspešni v izbranih poklicih, kar je v prid njim samim, delavcem, skupnosti in ekonomiji«. Na uradnem bolonjskem seminarju, ki je bil leta 2004 na Bledu, so kot sestavni del stopenjskih programov izpostavili stažiranje. Delodajalci in visokošolski zavodi morajo zagotoviti možnosti stažiranja, ki so v skladu s študijskim programom. Največjo odgovornost za zagotavljanje kakovostnega izobraževanja imajo visokošolski zavodi, ki sodelujejo z delodajalci, sindikati in strokovnimi združenji, kar pripomore k uresničevanju cilja zaposljivosti. Ključ do zaposljivosti je tako visoka kakovost izobraževanja. Udeleženci seminarja so glede zaposljivost predlagali še, da naj študij na prvi stopnji obsega splošno in specifično strokovno znanje, razvijanje osebnih lastnosti in študentove avtonomnosti, kot tudi zmožnosti za obravnavanje novih vprašanj, komunikacijskih in drugih prenosljivih spretnosti. Študij na drugi stopnji naj obsega specializirano strokovno znanje ali ponudi prek-disciplinarno znanje z različnih akademskih področij kot tudi visoko stopnjo kognitivnih in komunikacijskih sposobnosti (Zgaga, 2004, str. 334-336).

1.4.1 PRIPRAVNIŠTVO IN STROKOVNI IZPIT

Pripravništvo je usmerjena, načrtovana in stalna skrb za organizirano vpeljevanje in usposabljanje mladih šolanih kadrov v delo, za načrtno izpopolnjevanje in prilagajanje izobrazbene strukture zaposlenih zahtevanim pogojem dela, poslovanja in gospodarjenja. Pripravništvo je oblika posebne skrbi za sistematično vključevanje mladih strokovnjakov v delovni proces po končani pridobitvi izobrazbe (Pripravništvo, b. d.).

Cilj pripravništva je izobraževanje in vzgajanje za delo ter za osebni razvoj. Namen pripravništva na področju socialnega varstva, kjer se naj bi zaposlovale socialne delavke in delavci, je, da pripravnik opravi program praktičnega usposabljanja, s katerim:

- pridobi splošna znanja s področja socialnega varstva,
- umesti strokovno znanje s teoretične na praktično poklicno raven,
- poglobi znanja, veščine in tehnike, potrebne za opravljanje samostojnega strokovnega dela na področju socialnega varstva,
- se pripravi za strokovni izpit (Pripravništvo, b. d.).

Pripravništvo v socialnem varstvu urejata Zakon v socialnem varstvu in Pravilnik o pripravništvu na področju socialnega varstva, ki upošteva Kolektivno pogodbo za področje socialnega varstva in zdravstva in Zakon o delovnih razmerjih (Pripravništvo, b. d.).

Strokovni izpit za strokovne delavce na področju socialnega varstva lahko opravljajo kandidati, ki izpolnjujejo pogoje, kot so: dosežena izobrazba skladno z določili 69. člena ZSV (Zakon o socialnem varstvu, 2007) in opravljeno pripravništvo na področju socialnega varstva ali pridobljene delovne izkušnje na področju socialnega varstva. Kot ustrezno opravljeno pripravništvo se upošteva pripravništvo na področju vzgoje in izobraževanja, če je potekalo v šolski svetovalni službi ali v svetovalni službi vzgojno-izobraževalnega zavoda in pripravništvo na področju zdravstvene dejavnosti, ki je potekalo v socialni službi zdravstvene organizacije ali v domu za starejše. Kot ustrezne delovne izkušnje na področju socialnega varstva se upoštevajo tiste, ki se nanašajo na izvajanje socialnovarstvene dejavnosti in so pridobljene po datumu diplomiranja. Prav tako se kot ustrezne upoštevajo delovne izkušnje, pridobljene v šolski svetovalni službi, v svetovalni službi vzgojno-izobraževalnega zavoda in v socialni službi zdravstvene organizacije.

Sestavni deli strokovnega izpita (Pravilnik o strokovnem izpitu na področju socialnega varstva, Socialna zbornica Slovenije, b. d.) so:

SPLOŠNI DEL, ki obsega:

- »ustavno ureditev države,
- sistem zakonodajne, izvršilne in sodne funkcije oblasti ter razmerja med njimi,
- organizacijo in funkcijo lokalne samouprave,
- organizacijo javnih služb,

- ureditev institucij Evropske unije in njenega pravnega sistema,
- varovanje osebnih podatkov«;

POSEBNI DEL , ki obsega:

- »osnove pravne ureditve socialne varnosti,
- mednarodne dokumente za področje socialnega varstva,
- sistem in organizacijo socialnega varstva ter pravice iz naslova socialnega varstva,
- pravno ureditev zakonske zveze in družinskih razmerij,
- invalidsko varstvo in institucionalno varstvo otrok s posebnimi potrebami,
- kazensko procesno in materialno pravo ter izvrševanje kazenskih sankcij,
- nepravdno procesno pravo,
- varstvo otrok,
- vlogo nevladnih organizacij na področju socialnega varstva,
- strateške dokumente socialnega varstva,
- varstvo odraslih,
- socialno preventivo«;

IZBIRNI DEL, ki obsega naslednje vsebine:

- »materialna ogroženost (brezposelnost, socialna izključenost in strategije zmanjševanja socialne izključenosti, revščina in brezdomstvo),
- partnerski odnosi (zakonska zveza, partnerstvo, druge oblike skupnosti),
- varstvo otrok (programi za mlade, vedenjske težave, nasilje nad otroki, družina in starševstvo),
- družinska razmerja (rejništvo, posvojitve, skrbništvo),
- socialna oskrba (ciljne skupine uporabnikov, oskrba v instituciji – domovih, oskrba na domu socialno vključevanje (programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni, vključevanje oseb po drugi obliki obravnave),
- duševno zdravje (zasvojenosti in omame, težave v duševnem zdravju, odklonsko vedenje),
- področje nediskriminacije (uporabnik kot subjekt, standardi dobre prakse na področju nediskriminacije)«.

»Splošni in posebni del strokovnega izpita sta enotna za vse kandidate; izbirni del je prilagojen izobrazbi, izkušnjam in znanju, za katerega so se kandidati usposabljali med delom, v okviru pripravništva ali usposabljanja oziroma so vsebino izbrali za izbirni del.« (Pravilnik o strokovnem izpitu na področju socialnega varstva, Socialna zbornica Slovenije, b. d.).

Sindikat Mladi plus je organizacija, ki opozarja na problematiko opravljanja volonterskih pripravništev v Sloveniji in poudarjajo, da mora sočasno z ukinitvijo volonterskih pripravništev v veljavo stopiti tudi ustrezen sistem, s katerim bo mogoče dolgoročno zagotavljati sredstva za plačana pripravništva. Glavni problem na omenjenem področju namreč predstavlja dejstvo, da ni zagotovljenih dovolj pripravniških mest, kaj šele sredstev za plačana pripravništva. Ker pa so na več področjih pripravništva obvezna, to posledično pomeni, da mladi, ki so uspešno zaključili izobraževalni proces, ne morejo opravljati poklica, za katerega so se izobrazili in tako vstopiti na trg dela. Poudarjajo, da je treba dostojno plačana pripravništva nujno zagotoviti vsem, ki potrebujejo delovne izkušnje pred pristopom k strokovnemu izpitu, kar pa ne vključuje le obveznih pripravništev. Poleg tega se na Sindikatu Mladi plus zavzemajo za to, da je pri izvajanju pripravništva pripravniku nujno treba zagotoviti ustrezno izobraževanje ob delu in mentorja ter da morajo mladi v času pripravništva opravljati delo v skladu s svojo izobrazbo (Pripravništva, b. d.).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Pri izbiri fakultete, na katero se bomo vpisali, razmišljamo, katero področje nas zanima, ali bi po zaključku študija lahko opravljali poklic, ki si ga želimo imeti. Prav tako pomislimo na zaposlitvene možnosti, saj je povpraševanje na trgu dela velik del naše prihodnosti. Med procesom študija pa je prihodnost študentov še precej neznana. Nekateri že na začetku vedo, kam se bodo usmerili, medtem ko nekateri to odločitev sprejmejo proti koncu študija. Lahko pa se zgodi, da tudi takrat še niso odločeni. Na fakulteti za socialno delo je velika prednost to, da šola ponuja prakso, s pomočjo katere lahko študentje spoznajo različna področja in tako ugotovijo, ali jim ustrezajo ali ne. Zdi pa se mi, da dajo profesorji med študijem premalo poudarka na pridobljene kompetence, v smislu preverjanja s študenti, katere so pridobili v zadostni meri in katere bi še morali ter kaj za to potrebujejo (več teoretičnega ali praktičnega znanja; v določenih primerih tudi oboje).

Velikokrat smo se s sošolci in sošolkami pogovarjali o naši prihodnosti po končanem študiju, o zaposlitvenih možnostih, o različnih področjih dela, na katerih želimo delati, in kaj dejansko bi lahko delali po diplomi. Pogovarjali smo se tudi o naših stiskah in dvomih glede naštetega, saj nekateri še niso pripravljeni na delo socialne delavke/delavca in bi potrebovali še veliko več znanja, kot ga imajo. Seveda bi to lahko pridobili s pripravništvom, a tudi tukaj smo naleteli na problem, in sicer da je dandanes pripravništvo precej težko dobiti, še posebej na točno tistem področju, ki nekoga zanima. Ob teh pogovorih sem se spraševala, ali smo študentje sploh pripravljeni na poklic socialnega delavca/delavke, ali bi z dosedanjim znanjem oz. končanim 4. letnikom bili kompetentni za izzive, ki nas čakajo na posameznih področjih. Z mojo raziskavo želim izvedeti, kolikšen delež študentov se po svoji oceni čuti pripravljen za ta poklic in kaj so glavni razlogi za tako oceno.

Zanima me, ali so študentje 4. letnika Fakultete za socialno delo zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem vseh štirih let, ali so zadovoljni s predmeti na fakulteti in kakšne spremembe predmetnika predlagajo, zaradi katerih bi bili študentje bolj pripravljeni na poklic socialnega delavca/delavke. Prav tako me zanima, ali imajo občutek sposobnosti za opravljanje poklica socialne delavke/delavca. S tem želim izvedeti, katere kompetence so pridobili v času študija, v kolikšni meri, ali so po njihovem mnenju dobili več znanja in informacij na določenih področjih oziroma kaj bi še potrebovali, da bi bili bolj usposobljeni za

delo na teh področjih. Skušala bom izvedeti tudi, kakšne so njihove želje za prihodnost, ali imajo določene strahove pred zaposlitvijo in delom v tej stroki. Prav tako me zanima, ali se je njihovo mnenje o poklicu socialnega dela spremenilo po opravljeni praksi in ali bi ponovno izbrali Fakulteto za socialno delo, če bi se vrnil nazaj v čas, ko so izbirali, na katero fakulteto se bodo vpisali.

Za to raziskavo sem se odločila, ker se mi zdi aktualna kot tudi uporabna ne samo za študente Fakultete za socialno delo, za profesorje/profesorice, ki poučujejo na fakulteti, temveč tudi za stroko socialnega dela. Za napredek oziroma izboljšanje študija in študijskega programa bi potrebovali več informacij od študentov glede študija, predmetnika, pridobljenih kompetenc s teoretskega in praktičnega vidika. Pomembno se mi zdi, da bi povratno informacijo dobili predvsem profesorji in profesorice, ki s študenti delijo svoje znanje in jih skozi leta učijo, kaj je socialno delo oziroma kaj pomeni biti socialni delavec/delavka.

2.1 HIPOTEZE

- Odločitev za vpis na drugo stopnjo je povezana s skupnim zadovoljstvom s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem ter zadovoljstvom s pridobljenimi kompetencami.
- Študentje, ki niso zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vseh štirih letih, so v manjši meri zadovoljni s pridobljenimi kompetencami v času študija na FSD.
- Strah, ki ga imajo študentje zaradi svoje prihodnosti v stroki socialnega dela, je povezan s skupnim zadovoljstvom s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem ter z zadovoljstvom s pridobljenimi kompetencami v času študija in prakse.
- Študentje, ki so zadovoljni s predmeti, bi v večji meri ponovno izbrali Fakulteto za socialno delo, če bi imeli možnost ponovne izbire.
- Manj kot polovica študentov je največ znanja, ki bi jim lahko pomagalo pri opravljanju poklica socialnega delavca/delavke, pridobilo v 4. letniku.
- Študentje, ki so zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vseh štirih letih, imajo večji občutek pripravljenosti za opravljanje poklica socialne delavke/delavca.
- Več kot polovica študentov se počuti manj pripravljenih za delo na področju zdravstva in pravosodnih organov.

- Najbolj se študentje Fakultete za socialno delo počutijo pripravljene za delo na področju partnerskih odnosov.
- Študentje, ki obiskujejo modul socialno delo s starimi ljudmi, so bolj usposobljeni za delo na področju socialne oskrbe kot študentje drugih modulov.
- Več kot polovica študentov je po opravljeni praksi spremenila mnenje o poklicu socialne delavke/delavca.
- Manj kot polovica študentov bi svojo pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca ocenila z zelo slabo sem pripravljen/-a.

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Moja raziskava je glede na izbrane podatke kvantitativna (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 85), ker bom zbirala številčne podatke in jih nato kvantitativno analizirala. Glede na stopnjo v procesu spoznavanja je raziskava deskriptivna oziroma opisna, saj sem pojav količinsko opredelila in ugotavljala obstoj ter jakost zveze med pojavi. Raziskava je tudi empirična, saj sem s spraševanjem zbirala novo izkustveno gradivo.

Tabela 3.1: Spremenljivke

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	MODALITETE	RAVEN MERJENJA (lestvica)
Modul	odgovor na vprašanje v vprašalniku o moduli	a) Socialno delo z mladimi b) Socialno delo s starimi ljudmi c) Psihosocialna podpora in pomoč d) Socialna pravičnost in vključevanje e) Duševno zdravje v skupnosti f) Socialno delo v delovnem okolju	Nominalna
Zadovoljstvo s pridobljenim teoretičnim znanjem skozi 4. leta	odgovor na vprašanje v vprašalniku o zadovoljstvu s pridobljenim teoretičnim znanjem skozi vsa 4. leta	a) Zelo zadovoljna b) Zadovoljna c) Nezadovoljna d) Zelo nezadovoljna	Ordinalna
Zadovoljstvo s pridobljenim praktičnim znanjem skozi 4. leta	odgovor na vprašanje v vprašalniku o zadovoljstvu s pridobljenim praktičnim znanjem skozi vsa 4. leta	a) Zelo zadovoljna b) Zadovoljna c) Nezadovoljna d) Zelo nezadovoljna	Ordinalna
Zadovoljstvo s predmeti na FSD-ju	odgovor na vprašanje v vprašalniku o zadovoljstvu s predmeti na Fakulteti za socialno delo	a) Zelo zadovoljna b) Zadovoljna c) Nezadovoljna d) Zelo nezadovoljna	Ordinalna
Kateri predmeti so dali študentom največ teoretičnega znanja	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o predmetih, ki so dali študentom največ teoretičnega znanja	Prostor za odgovor (odprto vprašanje)	Nominalna
Kateri predmeti so dali študentom najmanj teoretičnega znanja	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o predmetih, ki so dali študentom najmanj teoretičnega znanja	Prostor za odgovor (odprto vprašanje)	Nominalna

Kakšne spremembe predmetnika predlagajo študentje	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o predlaganih spremembah predmetnika, ki bi lahko vplivale na večjo pripravljenost študentov na poklic socialne delavke/delavca	Prostor za odgovor (odprto vprašanje)	Nominalna
Pridobitev največ znanja	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o pridobitvi največ znanja	a) 1. letnik b) 2. letnik c) 3. letnik d) 4. letnik	Nominalna
Pridobljene kompetence med študijem	Odgovor na vprašanje v vprašalniku, v kolikšni meri so študentje pridobili posamezno kompetenco (8 kompetenc)	Ocena od 1-5, s tem da 1 pomeni, da kompetence niso pridobili in 5 da so kompetenco v celoti pridobili	Intervalna
Zadovoljstvo s pridobljenimi kompetencami tekom študija	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o zadovoljstvu s pridobljenimi kompetencami	a) Zelo zadovoljna b) Zadovoljna c) Nezadovoljna d) Zelo nezadovoljna	Ordinalna
Pridobljene kompetence v času prakse	Odgovor na vprašanje v vprašalniku, v kolikšni meri so študentje pridobili posamezno kompetenco (26 kompetenc)	Ocena od 1-5, s tem da 1 pomeni, da kompetence niso pridobili in 5 da so kompetenco v celoti pridobili	Intervalna
Zadovoljstvo s pridobljenimi kompetencami tekom prakse	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o zadovoljstvu s pridobljenimi kompetencami	a) Zelo zadovoljna b) Zadovoljna c) Nezadovoljna d) Zelo nezadovoljna	Ordinalna
Sprememba mnenja o poklicu zaradi prakse	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o spremembi mnenja o poklicu	a) DA b) NE	Nominalna
Občutek usposobljenosti za delo na posameznih področjih	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o občutku usposobljenosti za delo na 12 različnih področjih	Ocena od 1-5, pri čemer ocena 1 pomeni, da sploh niso usposobljeni, ocena 5 pa pomeni popolno usposobljenost	Ordinalna
Potrebe za večjo usposobljenost	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o potrebah za večjo usposobljenost	a) Več teoretičnega znanja b) Več praktičnega znanja c) Oboje	Nominalna

Ocena pripravljenosti na poklic socialne delavke/delavca	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o oceni pripravljenosti na poklic	a) Zelo dobro sem pripravljena b) Dobro sem pripravljena c) Slabo sem pripravljena d) Zelo slabo sem pripravljena e) Ne vem f) Drugo: _____	Ordinalna
Namen po študiju	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o načrtih študentov po končanju 4. letnika	9 možnosti med katerimi je ena drugo	Nominalna
Strahovi glede prihodnosti	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o strahovih študentov glede njihove prihodnosti	a) DA b) NE	Nominalna
Ponovna izbira fakultete	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o možnosti ponovne izbire fakultete	a) Izbral/-a bi Fakulteto za socialno delo b) Izbral/-a bi drugo fakulteto	Nominalna
Možnost komentarjev/pripomb	Odgovor na vprašanje v vprašalniku o morebitnih komentarjih, pripombah itd.	Prostor za odgovor (odprto vprašanje)	Nominalna

3.2 MERSKI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV

Za merski instrument sem uporabila strukturiran anketni vprašalnik, ki vključuje 22 vprašanj; 16 vprašanj je zaprtega tipa; 6 vprašanj je odprtega tipa kjer so anketirani lahko sami zapisali odgovor.

Vprašalnik je kot Priloga 8.1 priložen dodatku diplomskega dela.

3.3 POPULACIJA IN VZOREC

Populacija raziskave sestavljajo redne študentke in študenti 4. letnika univerzitetnega študijskega programa na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani v študijskih letih 2018/2019 in 2019/2020. Letno poročilo Fakultete za socialno delo 2018 (Fakulteta za socialno delo, 2018), navaja, da je bilo v 4. letnik vpisanih 83 študentov in študentk; letno poročilo Fakultete za socialno delo 2019 (Fakulteta za socialno delo, 2019) navaja, da je bilo v 4. letnik prav tako

vpisanih 83 študentov in študentk. Torej moja populacijo sestavlja 166 vpisanih študentk in študentov.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Sprva sem se leta 2019 pozanimala, kdaj imajo 4. letniki v drugem semestru skupno predavanje, torej ne glede na izbran modul; nato sem se z vodjo (profesorico), ki vodi predavanje, dogovorila o terminu izvedbe ankete glede na njeno in mojo razpoložljivost. Podatke sem zbrala z anketiranjem, ki je bilo izvedeno množično na standardiziran način s pomočjo vnaprej pripravljenega vprašalnika. Na dan izvedbe sem študentom najprej na kratko razložila namen moje ankete in jim nato razdelila vprašalnike, za izpolnjevanje katerih so potrebovali približno 10 minut, jaz pa sem bila ves čas na voljo za morebitna vprašanja. Ko so vsi študentje zaključili z izpolnjevanjem, sem vprašalnike zbrala, se jim zahvalila in jim ponudila tudi to možnost, da lahko po pridobitvi rezultatov le-te delim z njimi, če želijo. Zaradi precej majhnega števila izpolnjenih vprašalnikov sem nato še v njihovi Facebook skupini objavila povezavo do mojega vprašalnika, ki sem ga oblikovala s pomočjo spletnega mesta 1ka anketa, kamor sem tudi osebno izpolnjene vprašalnike ročno vnesla. Povezavo do mojega vprašalnika sem na Facebook skupino objavila petkrat v roku treh mesecev, ker pa še vedno nisem imela veliko v celoti izpolnjenih vprašalnikov, sem se odločila, da v raziskavo vključim še študente, ki zaključujejo 4. letnik v letu 2019/2020. Tudi njim sem v njihovo skupino na Facebooku objavila povezavo do moje ankete in tako sem dobila še nekaj dodatno izpolnjenih vprašalnikov.

Od 166 vpisanih študentov sem dobila 49 v celoti odgovorjenih anket, kar znaša 30 % populacije.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

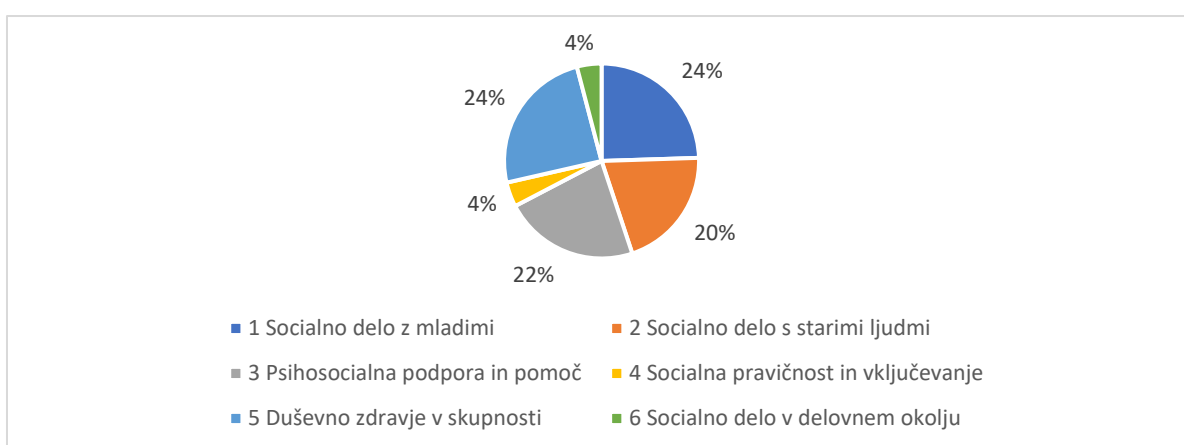
Podatke ki sem jih pridobila z raziskavo, sem obdelala kvantitativno, saj sem prikazala številčne podatke. Pomagala sem si s spletno stranjo 1ka, kjer sem zbrane rezultate uvozila v program Microsoft Excel. Nato sem podatke prikazala z grafi in tabelami. Za potrjevanje hipotez sem najprej za vsako hipotezo posebej izdelala tabelo, prav tako v programu Microsoft Excel; nato sem na podlagi spremenljivk vnesla številčne podatke in odstotke, s pomočjo katerih sem lahko izračunala povprečja. Tako sem s pomočjo statistične analize vzorčnih podatkov lahko statistično sklepala ali je hipoteza potrjena ali zavrnjena.

4. REZULTATI

4.1 PODATKI O ZADOVOLJSTVU S ŠTUDIJEJEM IN KOMPETENCE

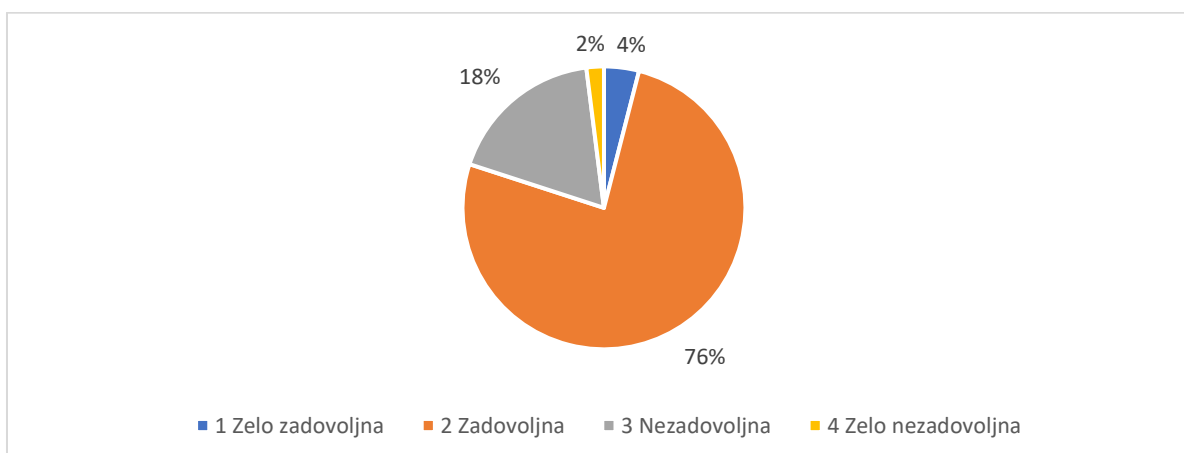
Na vprašanje o modulu je odgovorilo 49 študentk. Od tega jih je 12 na modulu socialno delo z mladimi (24 %), 12 na modulu duševno zdravje v skupnosti (24 %), 11 na modulu psihosocialna podpora in pomoč (22 %), 10 na modulu socialno delo s starimi ljudmi (20 %), 2 na modulu socialna pravičnost in vključevanje (4 %) in 2 na modulu socialno delo v delovnem okolju (4 %).

Graf 4.1: Modul, ki ga študentje obiskujejo

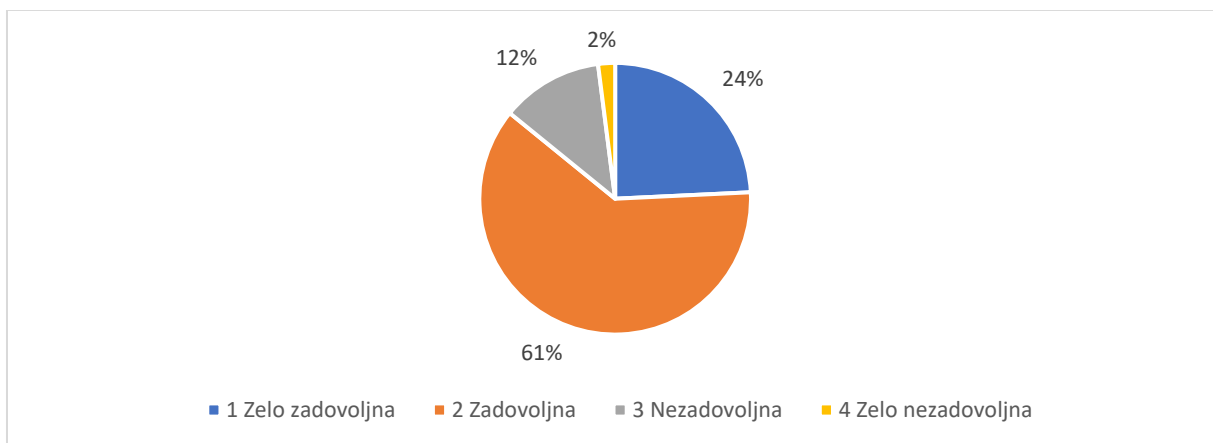
Na vprašanje, kako so zadovoljni s pridobljenim teoretičnim znanjem na Fakulteti za socialno delo skozi vsa štiri leta, je 37 študentov odgovorilo z zadovoljna (76 %); 9 jih je odgovorilo z nezadovoljna (18 %), 2 z zelo zadovoljna (4 %) in samo ena z zelo nezadovoljna (2 %).

Graf 4.2: Zadovoljstvo študentov s pridobljenim teoretičnim znanjem

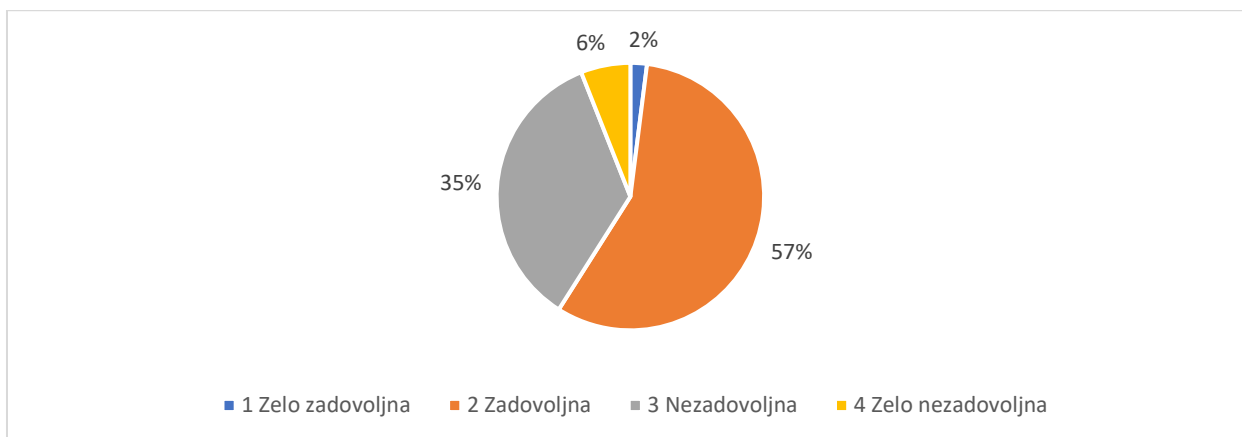
Na vprašanje, kako so zadovoljni s pridobljenim praktičnim znanjem na Fakulteti za socialno delo skozi vsa štiri leta, je 30 študentk odgovorilo z zadovoljna (61 %); 12 jih je odgovorilo z zelo zadovoljna (24 %), 6 z nezadovoljna (12 %) in samo ena z zelo nezadovoljna (2 %).

Graf 4.3: Zadovoljstvo študentov s pridobljenim praktičnim znanjem

Na vprašanje, kako so zadovoljni s predmeti na Fakulteti za socialno delo, je 28 študentk odgovorilo z zadovoljna (57 %); 17 jih je odgovorilo z nezadovoljna (35 %); 3 z zelo nezadovoljna (6 %) in samo ena z zelo zadovoljna (2 %).

Graf 4.4: Zadovoljstvo študentov s predmetnikom

Na odprto vprašanje, kateri predmeti so študentom dali največ teoretičnega znanja, ki bi ga lahko uporabili v praksi, so odgovorili precej enotno. Odgovore sem prikazala v spodnji tabeli.

Tabela 4.1: Najbolje ocenjeni predmeti

PREDMET	KOLIKOKRAT JE BIL OMENJEN
Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika	35x
Socialno delo z družino	30x
Pravni predmeti	17x
Epistemologija socialnega dela	16x
Spol in nasilje	12x
Dialoški pristop k soustvarjanju podpore in pomoči	4x
Zaščita otrok v primerih nasilja in zlorab	4x
K rešitvi usmerjeno socialno delo	3x
Supervizija v socialnem delu	3x
Socialna antropologija	3x
Praksa	3x
Psihologija za socialno delo	2x
Pomoč umirajočim in njihovim sorodnikom	2x
Ljudje z ovirami: teorije in metode socialnega dela	2x
Koncepti socialnega dela z mladimi	2x
Uvod v socialno delo	1x
Metodologija raziskovanja v socialnem delu	1x
Družbena gibanja in globalne neenakosti	1x
Življenjski slogi mladih	1x
Socialno delo z ljudmi z demenco	1x
Teorije ustvarjalnosti in socialno delo	1x
Skupinsko delo z izrazno ustvarjalnimi sredstvi	1x
Družbena neenakost in socialna politika	1x
Zasvojenosti	1x
Organizacija duševnega zdravja v skupnosti	1x

Na odprto vprašanje, kateri predmeti so študentom dali najmanj teoretičnega znanja, ki bi ga lahko uporabili v praksi, so prav tako odgovorili precej enotno. Odgovore sem prikazala v spodnji tabeli.

Tabela 4.2: Najslabše ocenjeni predmeti

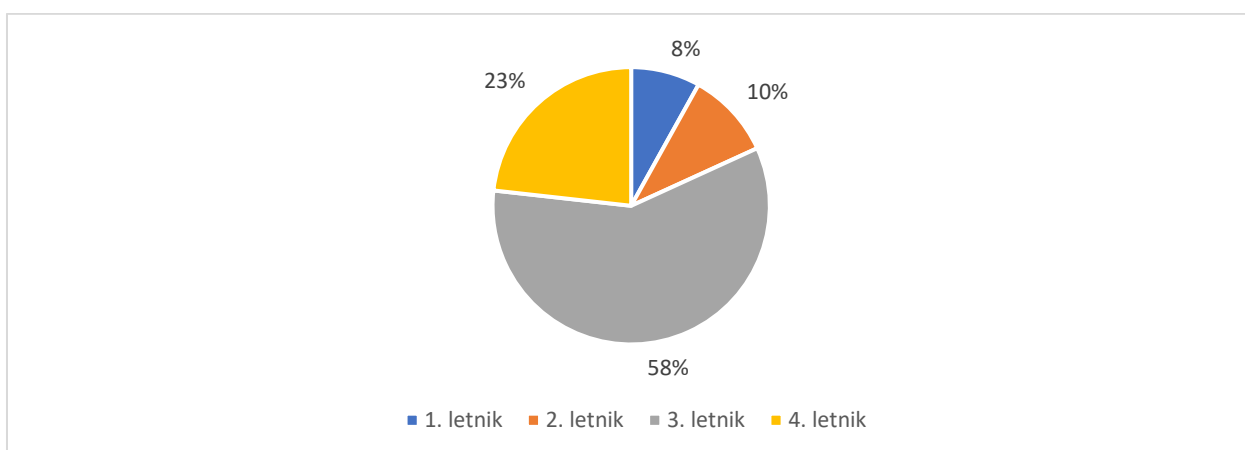
PREDMET	KOLIKOKRAT JE BIL OMENJEN
Metode socialnega dela: integrativni seminar	19x
Psihologija za socialno delo	13x
Teorije družbene deviantnosti	10x
Zasvojenosti	5x
Statistika	5x
Begunci priseljenci in etnične manjšine	5x
Teorije ustvarjalnosti in socialno delo	4x
Uvod v skupinsko delo	4x
Pripovedovanje in zapisovanje zgodb v socialnem delu	3x
Teorije družbe	3x
Supervizija	2x
Metodologija raziskovanja v socialnem delu	2x
Družbena neenakost in socialna politika	2x
Skupnostno socialno delo	2x
Epistemologija socialnega dela	1x
Zaščita otrok v primerih nasilja in zlorab	1x
Socialno delo s starimi ljudmi	1x
Socialna antropologija	1x
Ustvarjalna uporaba lutk v socialnem delu	1x
Religija in socialno delo	1x
Uvod v socialno delo	1x

Pri odprtem vprašanju, kaj študentje menijo, da bi bilo potrebno spremeniti pri predmetniku, da bi bili študentje po končanem 4. letniku bolj pripravljeni na poklic socialne delavke/delavca oziroma da bi bila stopnja pridobljenih kompetenc večja, so odgovarjali precej podobno. Želeli bi, da so nekateri profesorji bolj pripravljeni na predavanja oziroma vaje, da imajo dober učni

načrt, ki vključuje več konkretnih izkušenj in primerov iz prakse socialnega dela, da bi vključili tudi več osebnih izkušenj. Menijo, da bi bilo potrebno spremeniti predmetnik tako, da bi bilo manj predmetov, kjer se teorija ponavlja (predvsem v prvem in drugem letniku), da bi bilo več povezave teorije s prakso tako na predavanjih kot tudi izpitih. Želeli bi imeti več psihologije in predmetov, ki se navezujejo na področja, kjer socialni delavci lahko delajo (med drugimi tudi zdravstvo, šolstvo, javne institucije kot npr. CSD-ji itd.). Nekateri menijo, da bi morali biti določeni modulski predmeti obvezni za vse, saj so za socialno delo zelo pomembni, ampak jih zaradi omejitve mest ne morejo poslušati vsi. V 3. in 4. letniku bi po mnenju anketirancev moralo biti še več prakse, pri predmetu praksa pa manj poudarka na pisnih izdelkih in več na izkušnjah. Na splošno bi si želeli več informacij o situaciji v Sloveniji glede na problematiko uporabnikov, več znanja o konkretnih skupinah ljudi, ki so uporabniki in kako delati z njimi, več poudarka na učenju pogovora/vodenja pogovora in ne le spoznavanje konceptov v teoriji; želeli bi si tudi manj olepševanja socialnega dela in sprejemanje mnenj, ki je drugačno od profesorjev.

Na vprašanje, iz katerega letnika so študentje po njihovem mnenju pridobili največ znanja, za katerega bi lahko rekli, da jim bo zelo pomagal pri opravljanju poklica socialnega delavca/delavke je 28 anketiranih izbralo 3. letnik (58 %); 11 jih je izbralo 4. letnik (23 %); 5 jih je izbralo 2. letnik (10 %) in 4-je so izbrali 1. letnik (8 %).

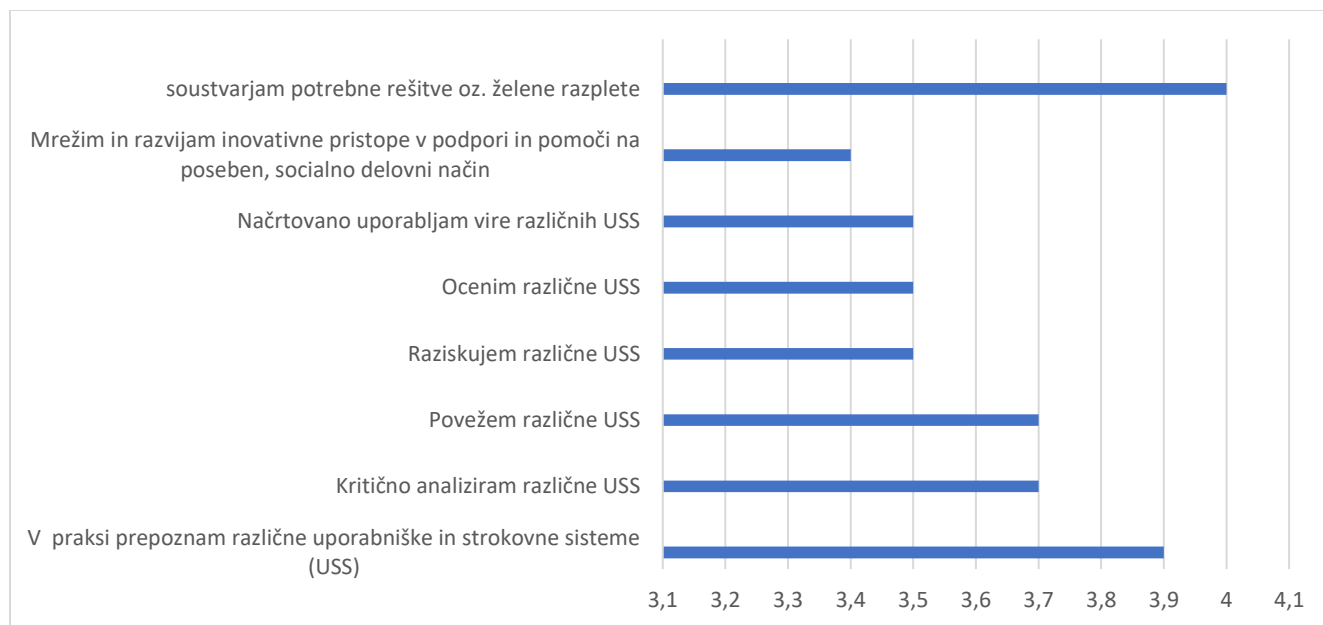
Graf 4.5: Letnik, iz katerega so študentje pridobili največ znanja

V naslednjem delu sem preverila, katere kompetence so študentje pridobili s študijskim programom. Vprašanje je bilo strukturirano tako, da so študentje ocenili od 1-5, v kolikšni meri

so pridobili posamezno kompetenco (1 pomeni, da kompetence niso pridobili, in 5, da so kompetenco v celoti pridobili). Naštete so kompetence, ki naj bi jih študentje pridobili z univerzitetnim študijskim programom prve stopnje (dodiplomski študij).

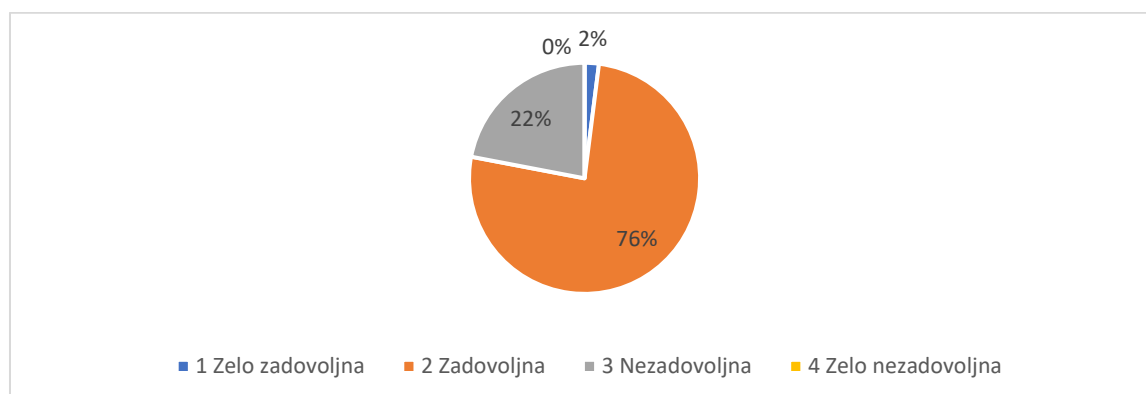
Graf 4.6: Pridobljene kompetence na univerzitetnem študijskem programu

Iz grafikona je razvidno, da so v največji meri pridobili kompetenco, s katero soustvarjajo potrebne rešitve oziroma želene razplete (povprečna ocena 4). V najmanjši meri so pridobili kompetenco, s katero mrežijo in razvijajo inovativne pristope v podpori in pomoči na poseben, socialno delovni način (povprečna ocena 3,4).

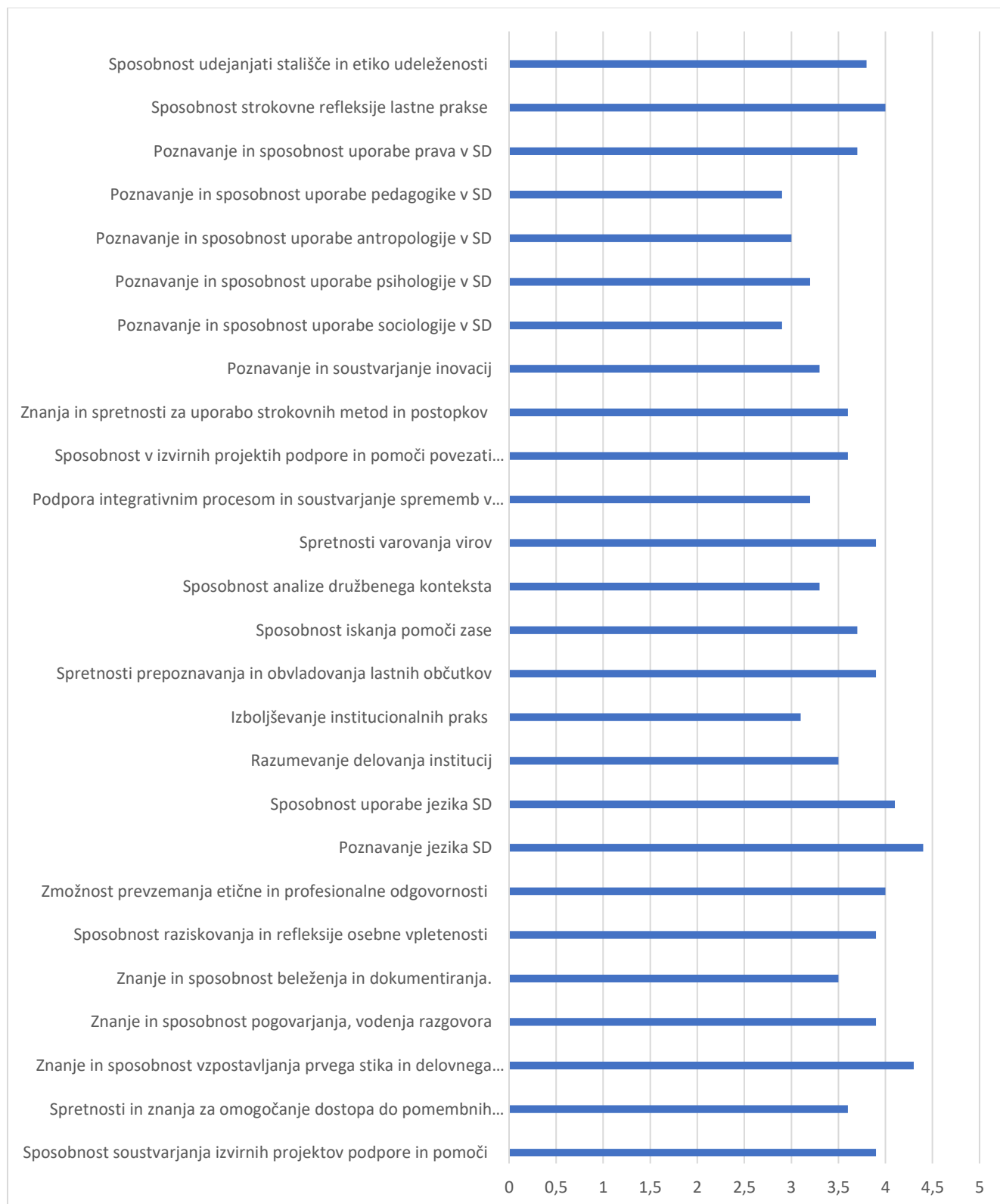
Na vprašanje, kako so študentje zadovoljni s pridobljenimi kompetencami tekom študija, je 37 anketiranih odgovorilo z zadovoljna (76 %); 11 jih je odgovorilo z nezadovoljna (22 %); 1 je odgovoril z zelo zadovoljna (2 %); noben ni odgovoril z zelo nezadovoljna (0 %).

Graf 4.7: Zadovoljstvo študentov s pridobljenimi kompetencami

Študentje so ocenili z ocenami od 1-5, v kolikšni meri so pridobili posamezno kompetenco na praksi v vseh štirih letih (s tem da 1 pomeni, da kompetence niso pridobili in 5 da so kompetenco v celoti pridobili).

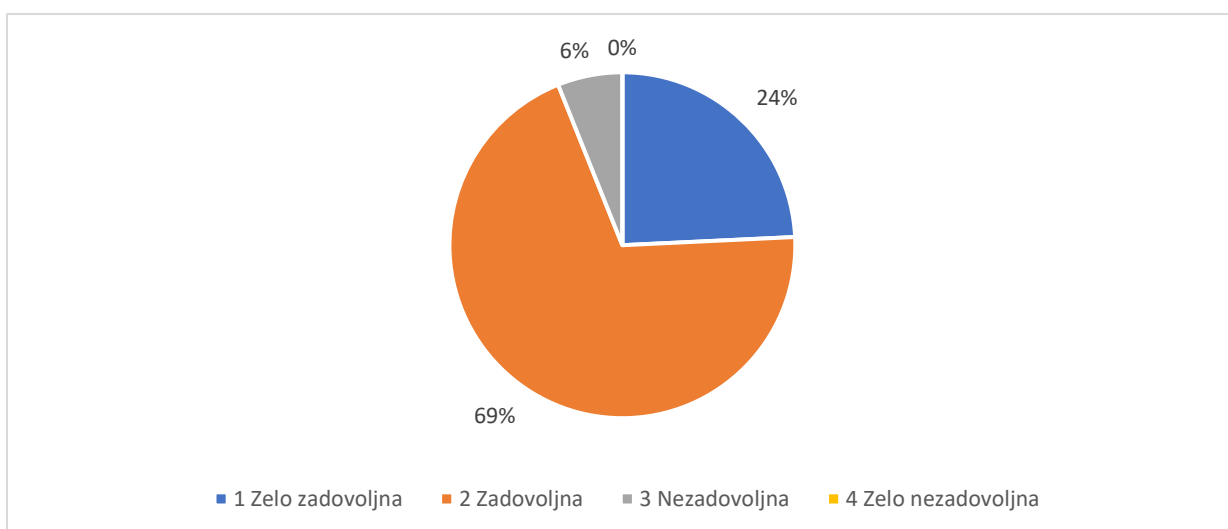
Graf 4.8: Pridobljene kompetence na praksi v štirih letih

Iz grafikona je razvidno, da so v največji meri pridobili kompetenco poznavanje jezika v socialnem delu (povprečna ocena 4,4). V najmanjši meri so pridobili dve kompetenci in sicer poznavanje in sposobnost uporabe sociologije v SD in poznavanje in sposobnost uporabe pedagogike v SD. (povprečna ocena je 2,9).

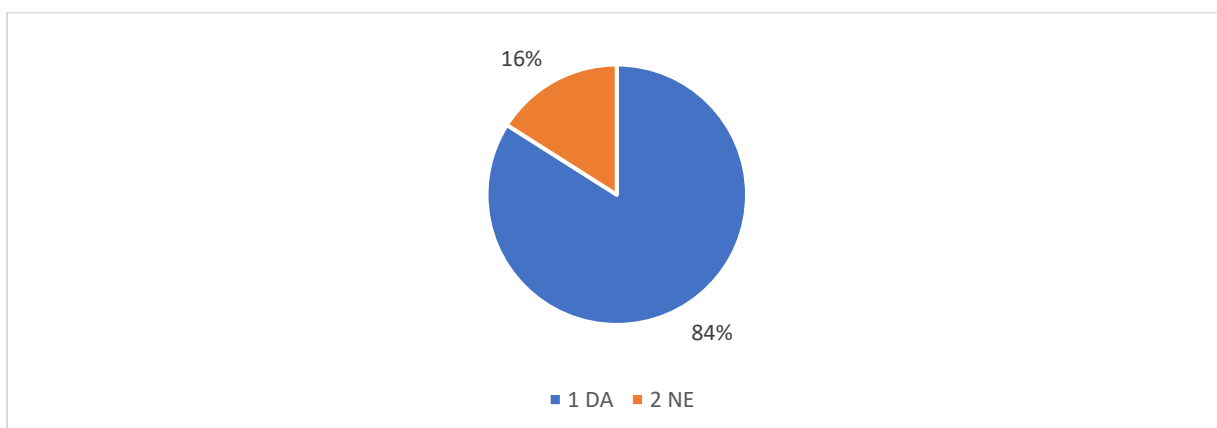
Na vprašanje, kako so študentje zadovoljni s pridobljenimi kompetencami tekom prakse, je 34 respondentov odgovorilo z zadovoljna (69 %); 12 jih je odgovorilo z zelo zadovoljna (24 %); 3-je so odgovorili z nezadovoljna (6 %); noben ni odgovoril z zelo nezadovoljna (0 %).

Graf 4.9: Zadovoljstvo študentov s pridobljenimi kompetencami na praksi

Na vprašanje, ali je praksa na Fakulteti za socialno delo v kakršni koli meri spremenila mnenje študentov o poklicu socialne delavke/delavca, je 41 anketiranih odgovorilo z DA (84 %) in 8 respondentov z NE (16 %).

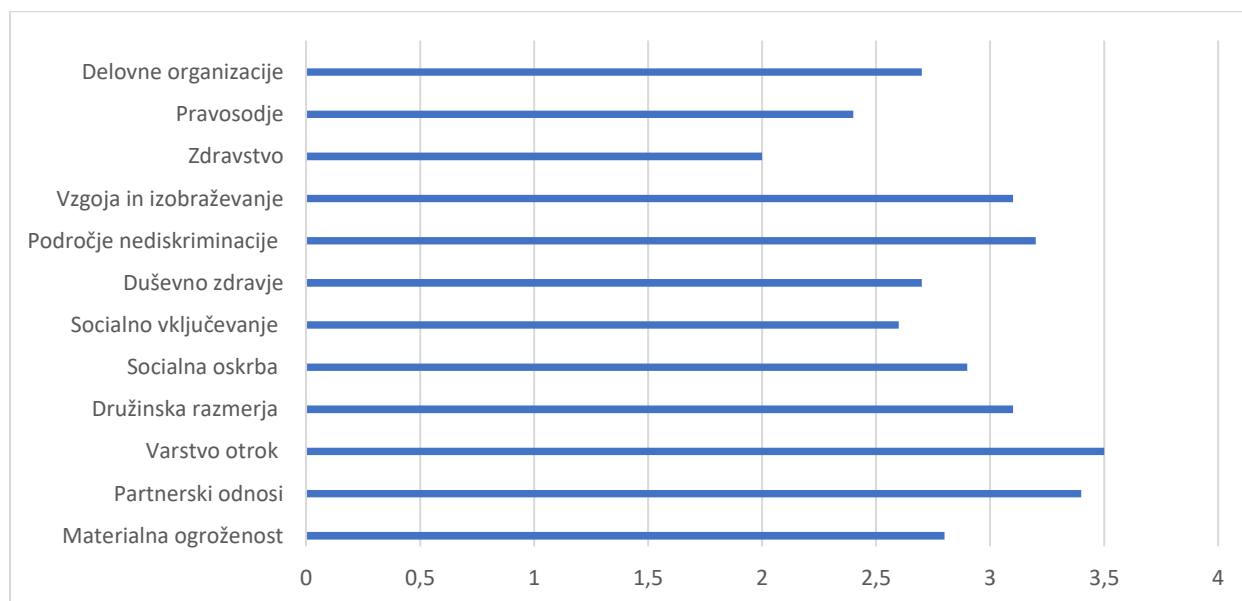
Graf 4.10: Sprememba mnenja o poklicu socialne delavke/delavca zaradi prakse

Študentje, ki so odgovorili z DA (torej da je praksa spremenila njihovo mnenje o poklicu socialne delavke/delavca), so poročali tudi o svojih spoznanjih, mnenjih in občutkih. V veliki večini so spoznali, kaj dejansko je poklic socialne delavke/delavca, kaj in kako delajo, da obstaja ogromno različnih področij, na katerih lahko delajo, kot tudi ogromno različnih institucij, za katere pred prakso niso vedeli. Nekateri so spoznali svetlo plat poklica, medtem ko so nekateri spoznali temno plat, da je precej manj stika z uporabniki, kot so mislili, da je veliko birokracije, da obstajajo določene omejitve, ki ti preprečujejo, da bi delal, kot bi želel, da so socialni delavci velikokrat preobremenjeni, da niso zadovoljni z delom in da je poklic v družbi premalo cenjen. Nekateri je presenetilo, da je realna slika dela drugačna, kot je bilo rečeno na predavanjih oziroma da so glede na predavanja imeli drugačna pričakovanja, saj je delo socialne delavke veliko težje in veliko zahtevnejše, kot to predstavljajo na fakulteti, kjer govorijo o spremembah, ki jih je potrebno uvesti, in kaj vse je vloga socialnih delavk. Nekateri so spoznali, da so določena znanja, ki so jih pridobili na predavanjih, dokaj neuporabna v praksi socialnega dela. Nekateri pa so tudi spoznali, da ta poklic ni za njih.

Študentje so ocenili od 1-5, kako usposobljeni se počutijo za delo na področjih socialnega varstva in na drugih področjih, kjer se zaposlujejo socialni delavci/delavke (ocena 1 pomeni, da sploh niso usposobljeni, ocena 5 pa pomeni popolno usposobljenost).

Graf 4.11: Usposobljenost študentov na področjih socialnega varstva in druge

Zgornji graf prikazuje, da se študentje počutijo najbolj usposobljeni za delo na področju varstva otrok, ki vključuje programe za mlade, vedenjske težave, nasilje nad otroki ter družino in starševstvo. Precej dobro usposobljene se počutijo tudi na področjih partnerskih odnosov, vzgoje in izobraževanja ter na področju nediskriminacije. Najmanj pa se študentje počutijo usposobljeni na področju zdravstva (socialno delo v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah), na področju pravosodja in na področju socialnega vključevanja, kamor spadajo programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni oziroma vključevanje oseb po drugi obliki obravnave. Področje, ki je tudi slabše ocenjeno, je duševno zdravje, kamor vključujemo zasvojenosti in omame, težave v duševnem zdravju in odklonsko vedenje.

Tabela 4.3: Povprečne ocene usposobljenosti za delo na področjih socialnega varstva glede na obiskovan modul

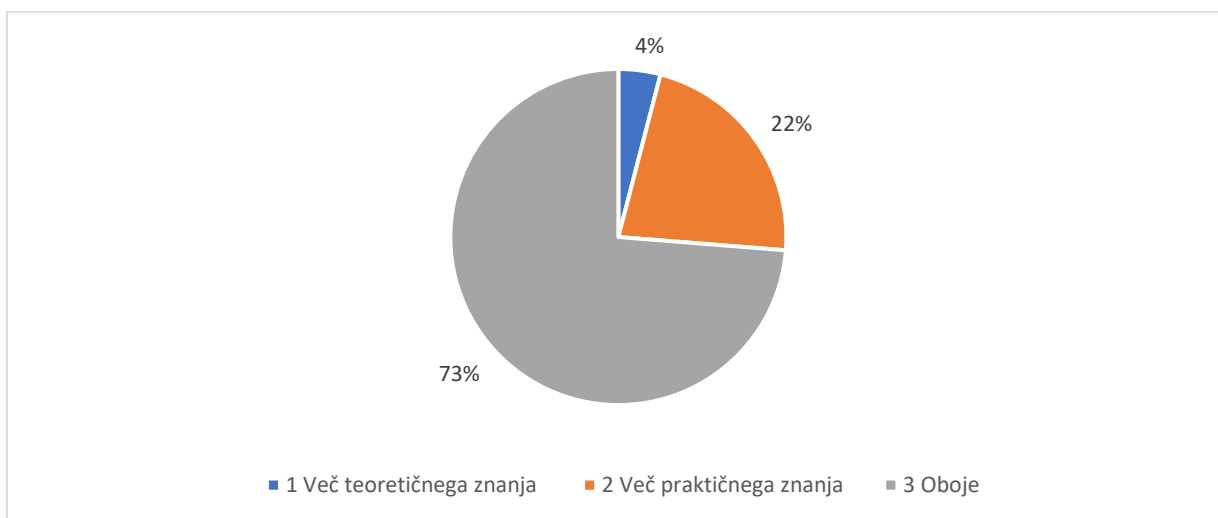
PODROČJA/MODUL	SD z mladimi	SD s starimi ljudmi	Psihosocialna podpora in pomoč	Socialna pravičnost in vključevanje	Duševno zdravje v skupnosti	SD v delovnem okolju
Materialna ogroženost	2,6	2,7	2,8	4	2,7	3,5
Partnerski odnosi	3,5	3,7	3,3	3	3,2	3
Varstvo otrok	4	3,1	3,4	3	3,3	3,5
Družinska razmerja	3,3	2,7	3,2	3	2,8	3
Socialna oskrba	2,1	4,3	2,4	2,5	2,7	3,5
Socialno vključevanje	2,5	2,3	2,1	4	2,8	4
Duševno zdravje	2,2	2,2	2,1	3	3,7	3,5
Področje nediskriminacije	3,3	2,5	3,3	4	2,9	4
Vzgoja in izobraževanje	3,3	2,6	2,9	3	3,3	3,5
Zdravstvo	1,3	2,6	1,5	2	2,3	2,5
Pravosodje	2	2,6	2,7	2	2,3	3
Delovne organizacije	3	2,8	2,3	3	2,5	3

Iz tabele lahko razberemo, da se študentje v povprečju počutijo najbolj usposobljeni na tistem področju socialnega varstva, ki je v največji meri povezano z vsebino modula, ki ga obiskujejo (najvišje povprečne ocene so obarvane z oranžno barvo). Razvidno pa je tudi, da se študentje

v povprečju počutijo najmanj usposobljeni na področju zdravstva, kar sem omenila že zgoraj (najnižje povprečne ocene so obarvane z modro barvo).

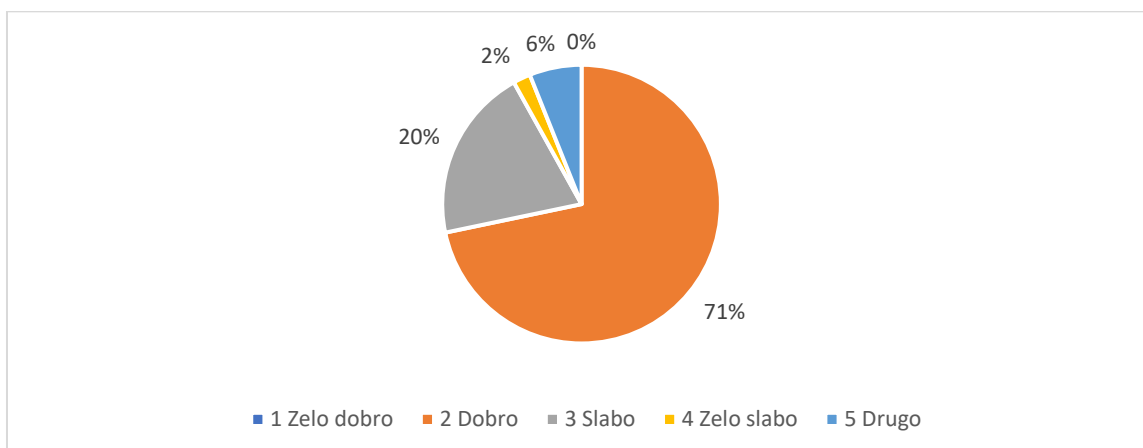
Na vprašanje, kaj bi študentje še potrebovali, da bi bili bolj usposobljeni za delo na zgoraj naštetih področjih, je 36 anketiranih odgovorilo z oboje (več teoretičnega in praktičnega znanja 73 %); 11 jih je odgovorilo več praktičnega znanja (22 %); 2 sta odgovorila več teoretičnega znanja (2 %).

Graf 4.12: Potrebe študentov za boljšo usposobljenost

Na vprašanje, kako bi študentje ocenili svojo pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca, je 35 anketiranih odgovorilo z dobro (71 %); 10 jih je odgovorilo z slabo (20 %); 3-je so odgovorili drugo (6 %); eden je odgovoril z zelo slabo (2 %); noben ni odgovoril z zelo dobro (0 %).

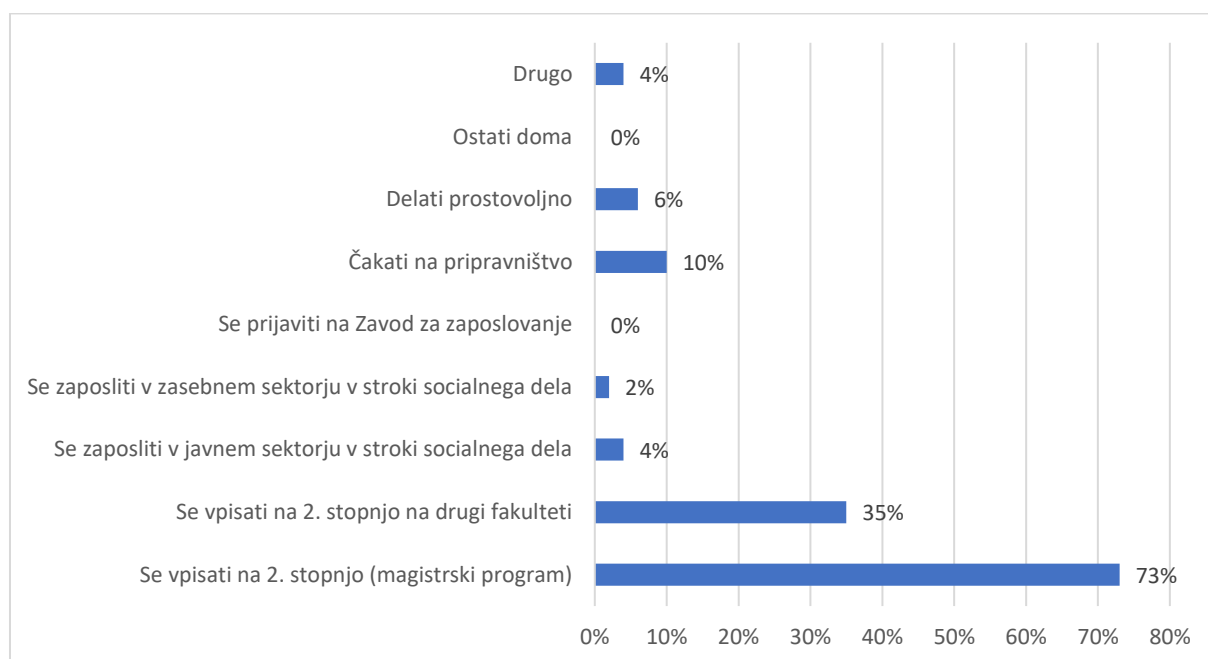
Graf 4.13: Pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca

Pod drugo sta dve osebi zapisali, da sta slabo pripravljeni oziroma slabo opremljeni, da bi lahko po štirih letih študija že odšli v službo; ena oseba je zapisala, da je socialno delo poklic, za katerega se moraš nenehno pripravljati in razvijati, ker vedno pridejo primeri, s katerimi se lahko srečaš prvič in ne veš, kako odreagirati.

Pri vprašanju, kaj nameravajo študentje narediti po končanih štirih letih oziroma diplomi, je bilo možnih več odgovorov.

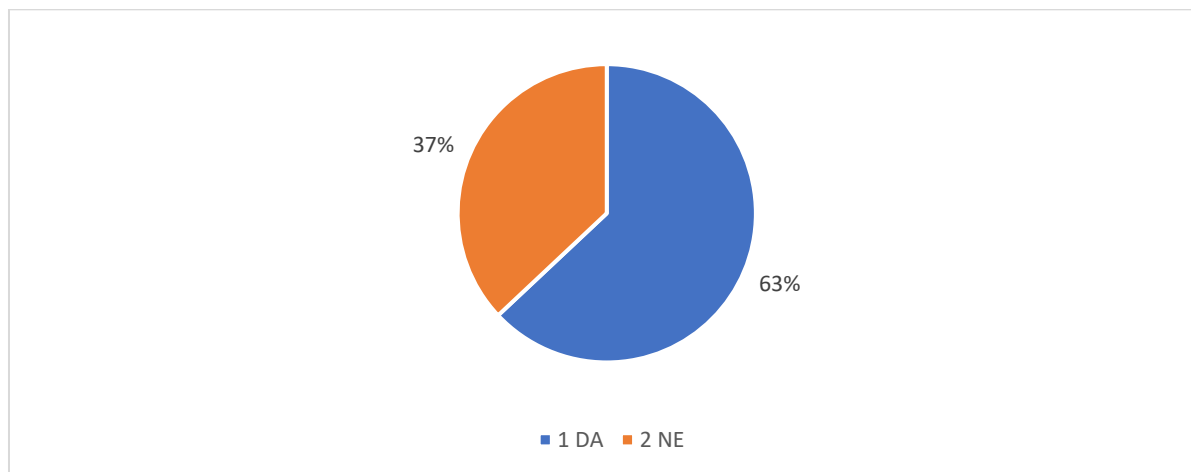
Graf 4.14: Prihodnost študentov Fakultete za socialno delo

Kar 73 % anketirancev je odgovorilo, da se nameravajo vpisati na 2. stopnjo (magistrski program); na 2. stopnjo na drugi fakulteti se namerava vpisati 35 % anketirancev; 10 % jih namerava čakati na pripravništvo; prostovoljno namerava delati 6 % anketirancev; 4 % se jih namerava zaposliti v javnem sektorju v stroki socialnega dela; 2 % se jih nameravata zaposliti v zasebnem sektorju v stroki socialnega dela; 4 % jih je bilo za možnost drugo (en odgovor je bil potovati in en, da anketiranec še ne ve, kaj bo naredil po končanih 4 letih).

Na vprašanje, ali imajo študentje kakršne koli strahove glede njihove prihodnosti, če bi izbrali poklic socialne delavke/delavca, je 31 anketiranih odgovorilo z DA (63 %) in 18 z NE (37 %).

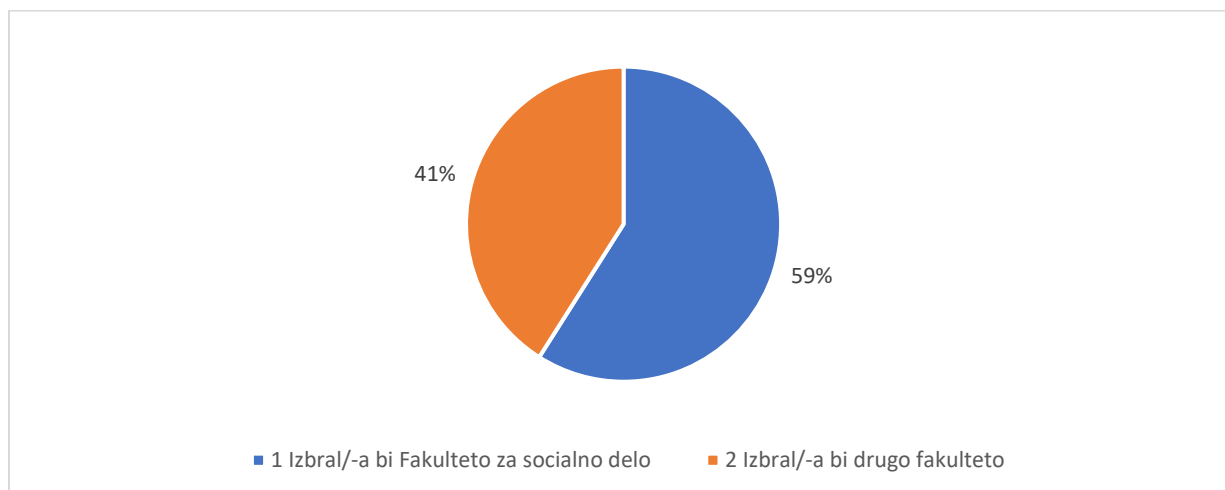
Graf 4.15: Strahovi glede prihodnosti študentov

Študentje, ki so odgovorili z DA, so bolj podrobno napisali, kakšne strahove imajo. V veliki večini (95 %) je študente strah, da ne bodo dobili zaposlitve (sprva seveda pripravništva in nato službe, ki sledi), da ne bi delali na področju, ki jih veseli in so zanj usposobljeni. Zavedajo se, da je poklic socialnega delavca zahteven in da se je potrebno soočati s težkimi situacijami, na katere niso vedno pripravljeni, četudi se ti zdi, da si. Študente skrbi, da niso dovolj usposobljeni in kompetentni za delo, da bodo zato naredili več škode kot koristi, da ne bodo vedeli, kako pomagati uporabnikom, da bodo nevede pristranski, čustveni ter imeli predsodke, ki jih vodijo. Nekatere skrbi, da ne bodo zmogli usklajevati zasebnega in poklicnega življenja, da bodo domov prinašali tegobe, frustracije, žalost, slabo voljo, utrujenost in še marsikaj. Skrbi jih, da bodo preobremenjeni, izgoreli, da bo premalo stika z uporabniki in preveč birokracije ter da bo na njih prevelika odgovornost na delovnem mestu. Nekatere tudi skrbi, da bi kasneje, ko bi že dobili službo, ugotovili, da ta poklic ni primeren zanje.

Na vprašanje, ali bi se študentje lahko ponovno vpisali na katerokoli fakulteto, ali bi izbrali Fakulteto za socialno delo, ali bi izbrali kakšno drugo, je 29 študentov odgovorilo, da bi ponovno izbralo Fakulteto za socialno delo (59 %) in 20 študentov bi izbralo drugo fakulteto (41 %).

Graf 4.16: Ponovna izbira fakultete

Zadnje vprašanje daje anketirancem možnost, da napišejo, ali imajo kakšne misli, komentarje oziroma karkoli pomembnega v zvezi z vprašalnikom in tematiko. Eno od sporočil je bilo, da je fakulteta preveč ozko usmerjena, da anketiranec pogreša večjo poglobljenost pri predmetih in več spodbude s strani profesorjev za delo in sodelovanje. Ena študentka bi si želela več tematike s področja vzgoje in izobraževanja. Nekdo je izpostavil problem, da kar nekaj predmetov ne "prisili" študentov k učenju, da so nekateri izpiti celo taki, da se posamezniku lahko zdi neumno, da bi se zanje učil. Še posebej na začetku fakultete, ko pridejo študentje pri 18 oziroma 19 letih na fakulteto in za študij potrebujejo malo več spodbude. Izpiti bi morali študente pripraviti do tega, da se nekaj naučijo, kar pa ne pomeni, da morajo biti vsi klasični pisni izpiti. Ne nazadnje je eden izmed anketiranih izpostavil, da je delo profesorjev potrebno prilagoditi aktualni tematiki, saj se stiske ljudi vselej spreminjajo in iste metode dela pri vseh ne pomagajo na enak način.

4.2 PREVERJANJE HIPOTEZ

Na podlagi opravljene analize, sem v nadaljevanju preverila zastavljene hipoteze. Ocenjevalna lestvica v mojih odgovorih je sledeča: 1 pomeni zelo zadovoljen, 2 zadovoljen, 3 nezadovoljen in 4 zelo nezadovoljen.

H1: Odločitev za vpis na drugo stopnjo je povezana s skupnim zadovoljstvom s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem ter zadovoljstvom s pridobljenimi kompetencami.

Rezultat: Povprečje zadovoljstva študentov, ki se nameravajo vpisati na drugo stopnjo na fakulteti, je 2,04; povprečje zadovoljstva študentov, ki se ne nameravajo vpisati na drugo stopnjo, pa je 2,28. Ta rezultat nakazuje, da bi hipotezo lahko potrdila, čeprav razlike v povprečni vrednosti niso zelo velike.

H2: Študentje, ki niso zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vseh štiri letih, so v manjši meri zadovoljni s pridobljenimi kompetencami v času študija na FSD.

Rezultat: Povprečje zadovoljstva s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem študentov, ki so v manjši meri zadovoljni s kompetencami, je 2,36, povprečje tistih, ki so v večji meri zadovoljni s kompetencami, pa je 1,96. Ta rezultat nakazuje, da bi hipotezo lahko potrdila, čeprav razlike v povprečni vrednosti niso zelo velike.

H3: Strah, ki ga imajo študentje zaradi svoje prihodnosti v stroki socialnega dela, je povezan s skupnim zadovoljstvom s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem ter z zadovoljstvom s pridobljenimi kompetencami v času študija in prakse.

Rezultat: Povprečno skupno zadovoljstvo študentov, ki imajo strahove o prihodnosti ob zaposlitvi v stroki socialnega dela, je 2,02, povprečno skupno zadovoljstvo študentov, ki nimajo strahov pa 2,09. Povprečni vrednosti obeh skupin sta zelo podobni, zato obstaja zadržek, da bi hipotezo potrdila.

H4: Študentje, ki so zadovoljni s predmeti, bi v večji meri ponovno izbrali Fakulteto za socialno delo, če bi imeli možnost ponovne izbire.

Tabela 4.4: Četrta hipoteza

Zadovoljstvo/Izbor FSD	DA	NE	Skupaj
Zadovoljni	21	8	29
% Zadovoljni	72,4%	27,6%	100,0%
Nezadovoljni	8	12	20
% Nezadovoljni	40,0%	60,0%	100,0%
Skupaj	59,2%	40,8%	49/100%

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj bi 72,4 % študentov, ki so zadovoljni s predmeti, ponovno izbralo Fakulteto za socialno delo, med nezadovoljnimi študenti pa bi Fakulteto za socialno delo izbralo le 40 %

H5: Manj kot polovica študentov je največ znanja, ki bi jim lahko pomagalo pri opravljanju poklica socialnega delavca/delavke, pridobilo iz 4. letnika

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj je od 48 študentov, ki so odgovorili na vprašanje, v katerem letniku so po njihovem mnenju pridobili največ znanja, za katerega bi lahko rekli, da jim bo zelo pomagal pri opravljanju poklica socialnega delavca/delavke, 11 izbralo možnost 4. letnik, kar znaša 23 %.

H6: Študentje, ki so zadovoljni s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vseh štirih letih, imajo večji občutek pripravljenosti za opravljanje poklica socialne delavke/delavca.

Rezultat: Študentje, ki imajo večji občutek pripravljenosti za opravljanje poklica socialne delavke/delavca, izražajo povprečno zadovoljstvo s pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem v vrednosti 2,09; študentje, ki imajo manjši občutek pripravljenosti, pa 2,27. Ta rezultat nakazuje, da bi hipotezo lahko potrdila, čeprav razlike v povprečni vrednosti niso zelo velike.

H7: Več kot polovica študentov se počuti manj pripravljenih za delo na področju zdravstva in pravosodnih organov.

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj je 35 študentov, kar znaša 73 %, ocenilo svojo usposobljenost na področju zdravstva z oceno 1 oziroma 2; 25 študentov, kar znaša 52 %, je

prav tako ocenilo svojo usposobljenost na področju pravosodnih organov z oceno 1 oziroma 2, ob tem, da 1 pomeni, da sploh niso usposobljeni, 5 pa pomeni popolno usposobljenost.

H8: Najbolj se študentje Fakultete za socialno delo počutijo pripravljene za delo na področju partnerskih odnosov.

Rezultat: Hipoteza je zavrnjena, saj je povprečje pripravljenosti največje na področju varstva otrok 3,5, medtem ko povprečje pripravljenosti na področju partnerskih odnosov znaša 3,4.

H9: Študentje, ki obiskujejo modul socialno delo s starimi ljudmi, so bolj usposobljeni za delo na področju socialne oskrbe kot študentje drugih modulov.

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj je na modulu socialno delo s starimi ljudmi povprečna ocena usposobljenosti študentov na področju socialne oskrbe 4,3 (merjeno na lestvici od 1 do 5), na vseh ostalih moduli skupaj pa le 2,5.

H10: Več kot polovica študentov je po opravljeni praksi spremenila mnenje o poklicu socialne delavke/delavca.

Od 49 študentov, jih je kar 41 (83,7 %) pri vprašanju, ali je praksa na Fakulteti za socialno delo v kakršni koli meri spremenila mnenje študentov o poklicu socialne delavke/delavca, odgovorilo z DA.

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj je 41 več kot polovica vseh anketirancev.

H11: Manj kot polovica študentov bi svojo pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca ocenila z zelo slabo sem pripravljen/-a.

Od 49 je le en študent pri vprašanju, kako bi študentje ocenili svojo pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca, izbral možnost zelo slabo.

Rezultat: Hipotezo lahko potrdim, saj je en študent manj kot polovica vseh.

5. RAZPRAVA IN SKLEPI

Kot sem omenila v prejšnjih poglavjih, so v mojo raziskavo vključeni redni študenti in študentke 4. letnika univerzitetnega študijskega programa na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani v študijskih letih 2018/2019 in 2019/2020. Največ študentov obiskuje modula socialno delo z mladimi in duševno zdravje v skupnosti. Na podlagi tega je zanimiv podatek, da se glede na področje dela v socialnem varstvu študentje počutijo najbolj usposobljeni na področju varstva otrok, ki vključuje programe za mlade, vedenjske težave, nasilje nad otroki ter družina in starševstvo. Precej dobro usposobljene se počutijo tudi na področjih partnerskih odnosov, vzgoje in izobraževanja ter na področju nediskriminacije. Najmanj se študentje počutijo usposobljeni na področju zdravstva (socialno delo v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah), na področju pravosodja in na področju socialnega vključevanja, kamor spadajo programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni oziroma vključevanje oseb po drugi obliki obravnave. Podatek, da se najmanj počutijo usposobljene na področju zdravstva, ni presenetljiv, saj mnogo študentov ne ve, da lahko kot socialna delavka/delavec opravljaš poklic tudi v zdravstvenih ustanovah; tudi na fakulteti ni noben predmet specifično povezan s tem področjem. Področje, ki je bilo tudi slabše ocenjeno, je duševno zdravje, kamor vključujemo zasvojenosti in omame, težave v duševnem zdravju in odklonsko vedenje, česar nisem pričakovala glede na to, da je med anketiranci največ takih, ki so na modulu duševno zdravje v skupnosti kot tudi, da je na fakulteti kar nekaj predmetov v povezavi s to temo. Iz rezultatov je razvidno, da se študentje v povprečju počutijo najbolj usposobljeni na tistem področju socialnega varstva, ki je v največji meri povezano z vsebino modula, ki ga obiskujejo. Če pa pogledamo splošno usposobljenost za vsa področja socialnega varstva glede na modul, se najbolj usposobljeni počutijo študentje, ki obiskujejo socialno delo v delovnem okolju, vendar ta podatek ni najbolj zanesljiv, saj sta iz tega modula v raziskavi sodelovala le dva študenta.

Zadovoljstvo študentov s teoretičnim in praktičnim znanjem na Fakulteti za socialno delo je precej visoko. Če posplošim, je 80 % študentov zadovoljnih in 20 % nezadovoljnih s teoretičnim znanjem; s praktičnim znanjem je zadovoljnih 85 %, nezadovoljnih pa 15 %. Zadovoljstvo s predmetnikom je malo nižje in sicer je 59 % zadovoljnih in 41 % nezadovoljnih. Večinoma so anketiranci odgovorili, da bi si želeli manj predmetov, ki se ponavljajo, predvsem teorija v prvem in drugem letniku, kar lahko povežem s podatkom, da je večina pridobila največ znanja

v 3. in 4. letniku. Želijo si, da bi bilo več praktičnega dela, več povezave med teorijo in prakso tako na predavanjih kot tudi izpitih. Skupno je bilo tudi mnenje, da bi morali uvesti predmete, ki se navezujejo na različna področja, kjer socialni delavci/delavke opravljajo svoj poklic.

Glede na pridobljene kompetence v času študija so študentje v največji meri pridobili kompetence za soustvarjanje potrebnih rešitev oziroma želenih razpletov in kompetence, s katerimi v praksi prepoznajo različne uporabniške in strokovne sisteme (pri obeh je povprečna ocena 4). To lahko povežem s podatkom, da je največ anketirancev pri vprašanju, kjer so našteali predmete, ki so jim dali največ teoretičnega znanja, napisalo predmet vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Tukaj lahko izpostavim koncept, ki je pri tem predmetu najbolj izpostavljen oziroma predstavljen, in sicer Lussijev koncept instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev. Bistvo koncepta je naloga socialnega delavca, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki ali udeleženi v problemu, raziskujejo svoj delež v rešitvi. V tem procesu vsak uporabnik vstopi s svojo definicijo problema; socialni delavec doda svoje videnje in tako se začne oblikovanje delovne definicije možnega, uresničljivega (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2008). Ta koncept kot tudi drugi elementi delovnega odnosa so v času študija večkrat poudarjeni tudi v sklopu drugih predmetov, zato zgornji podatek o kompetenci, ki so jo v večini pridobili vsi, ni presenetljiv. V najmanjši meri so pridobili kompetenco, s katero mrežijo in razvijajo inovativne pristope v podpori in pomoči na poseben, socialno delovni način. S pridobljenimi kompetencami v času študija je zadovoljnih 78 % študentov, nezadovoljnih pa 22 %.

V povezavi s kompetencami lahko sklepam, da je bila vsebina tistih kompetenc, ki so jih pridobili, v največji meri večkrat omenjena/obravnavana/poudarjena oziroma so imeli študentje s snovjo več stika tako pri teoriji kot v praksi in obratno velja za kompetence, ki so jih pridobili v najmanjši meri.

Najvišje ocenjene kompetence, ki so jih študentje pridobili v času štiriletne prakse, so poznavanje in uporaba jezika v socialnem delu, sposobnost strokovne refleksije lastne prakse, zmožnost prevzemanja etične in profesionalne odgovornosti ter znanje in sposobnost vzpostavljanja prvega stika in delovnega odnosa (pri vseh je povprečje 4 ali več). Najslabše ocenjeni kompetenci sta poznavanje in sposobnost uporabe sociologije v SD in poznavanje in sposobnost uporabe pedagogike v SD. Ta podatek ni presenetljiv, saj v okviru predmetnika ni specifičnega predmeta, ki bi se posvetil samo sociologiji in pedagogiki. Toda nekateri so

napisali, da bi si želeli več znanja iz pedagogike v socialnem delu. S pridobljenimi kompetencami med prakso je zadovoljnih malo več kot 90 % študentov, nezadovoljnih pa manj kot 10 %. Ta podatek se mi zdi zelo pomemben, saj je praksa obvezen in zelo pomemben del izobraževanja na Fakulteti za socialno delo in del oblikovanja kompetenc za bodoče socialne delavce. Študentke in študenti se že na začetku študija lahko spoznajo z različnimi organizacijami, okolji, konkretnimi problemskimi situacijami, z različnimi uporabniki, mentorji; naučijo se sodelovanja v skupnosti, odgovornosti, profesionalnosti, refleksije in drugih pomembnih veščin. Iz odgovorov študentov je zelo dobro razvidno, kako pomembna je praksa, saj je več kot polovica anketirancev zaradi prakse spremenila svoje mnenje o poklicu socialne delavke/delavca. Velika večina je spoznala, kaj dejansko je poklic socialne delavke/delavca, da obstaja ogromno različnih področij, na katerih lahko delajo kot tudi ogromno različnih institucij. Nekateri so spoznali svetlo kot tudi temno plat poklica, v smislu, da je manj stika z uporabniki, kot so si predstavljali, da je velik del poklica birokracija, s katero se srečujejo na dnevni bazi, in da je socialno delo lahko zelo težek poklic, ki je v družbi premalo cenjen. Nekateri so spoznali, da so določena znanja, ki so jih pridobili na predavanjih, dokaj neuporabna v praksi socialnega dela. Nekateri pa so spoznali, da ta poklic ni za njih. Zanimiv podatek je, da bi kar 41 % študentov izbralo drugo fakulteto, če bi imeli ponovno možnost izbire. Sklepam, da to ni povezano s splošnim zadovoljstvom s fakulteto, temveč da je povezano z realno sliko poklica, ki so jo študentje lahko pridobili na praksi, ki pa na predavanjih ni izpostavljena v tolikšni meri. Podatek, da bi 59 % anketiranih ponovno izbralo Fakulteto za socialno delo, ni presenetljiv, saj so kljub strahovom o njihovi prihodnosti študentje v večji meri zadovoljni s teoretičnim in praktičnim znanjem ter s kompetencami; prav tako je večina (71 %) dobro pripravljena na poklic socialne delavke/delavca. Menim, da bi se z manjšimi spremembami predmetnika še več študentov odločilo za ponovno izbiro, če bi to možnost imeli.

Po končanem 4. letniku se bo večina anketirancev (73 %) vpisala na drugo stopnjo (magistrski program); manj jih je navedlo, da se bodo vpisali na drugo stopnjo na drugi fakulteti (35 %); drugi pa se bodo zaposlili v javnem oziroma zasebnem sektorju v stroki socialnega dela; nekateri bodo čakali na pripravništvo ali pa delali kot prostovoljci. Več kot polovica študentov (63 %) ima strahove glede njihove prihodnosti, če bodo izbrali poklic socialne delavke/delavca. V veliki večini od teh (95 %) je študente strah, da ne bodo dobili zaposlitve, da ne bi delali na

področju, ki jih veseli. Študente skrbi, da niso dovolj usposobljeni in kompetentni za delo in da bodo zato naredili več škode kot koristi. Skrbi jih, da bodo preobremenjeni, izgoreli, da bo premalo stika z uporabniki in preveč birokracije ter da bo na njih prevelika odgovornost na delovnem mestu. Nekatere tudi skrbi, da bi kasneje, ko bi že dobili službo, ugotovili, da ta poklic ni primeren zanje.

Ne nazadnje je zanimiv podatek, da je 71 % anketirancev dobro pripravljenih na poklic socialne delavke/delavca. Za večjo usposobljenost bi potrebovali več tako teoretičnega znanja kot tudi praktičnega, kar je veliko anketirancev že omenilo v vprašanju, kakšne spremembe si želijo pri predmetniku.

Na koncu so študentje napisali še dodatne komentarje. Pomembno se mi zdi sporočilo, da je na fakulteti nekaj predmetov, ki ne prisili študentov k učenju, ampak so sestavljeni tako, da učenje ni nujno potrebno. To je lahko problem predvsem v prvih letih študija, ko študentje potrebujejo malo več vzpodbude tako s strani profesorjev kot tudi mentorjev na praksi. Prav tako pomembno sporočilo je, da bi bilo delo nekaterih profesorjev potrebno malo bolj prilagoditi aktualni tematiki, saj so ljudje različni; njihove stiske se spreminjajo in tako ni vsaka metoda dela uporabna v praksi.

Sklepe lahko povzamem v naslednjih točkah:

- S teoretičnim znanjem je zadovoljnih 80 % študentov in študentk; 20 % jih je nezadovoljnih.
- S praktičnim znanjem je zadovoljnih 85 % študentov in študentk; 15 % jih je nezadovoljnih.
- S predmetnikom je zadovoljnih 59 % študentov in študentk; 41 % jih je nezadovoljnih.
- Predlogi za spremembo predmetnika vključujejo manj predmetov predvsem v prvem in drugem letniku, pri katerih se vsebina ponavlja, več praktičnega dela, večjo povezavo med teorijo in prakso tako na predavanjih kot tudi izpitih. Želijo si uvedbo predmetov, ki se navezujejo na različna področja, kjer socialne delavke/delavci opravljajo svoj poklic.
- Več kot polovica anketiranih (71 %) je po njihovem mnenju dobro pripravljena na poklic socialne delavke/delavca.

- Glede na področje dela v socialnem varstvu se študentje najbolj usposobljeni počutijo na področju varstva otrok, ki vključuje programe za mlade, vedenjske težave, nasilje nad otroki ter družino in starševstvo. Precej dobro usposobljene se počutijo tudi na področjih partnerskih odnosov, vzgoje in izobraževanja ter na področju nediskriminacije.
- Najmanj se študentje počutijo usposobljeni na področju zdravstva (socialno delo v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah), na področju pravosodja in na področju socialnega vključevanja, kamor spadajo programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni oziroma vključevanje oseb po drugi obliki obravnave.
- Študentje se v povprečju počutijo najbolj usposobljeni na tistem področju socialnega varstva, ki je v največji meri povezano z vsebino modula, ki ga obiskujejo.
- Študentje so v največji meri pridobili kompetence za soustvarjanje potrebnih rešitev oziroma zelenih razpletov in kompetence, s katerimi v praksi prepoznajo različne uporabniške in strokovne sisteme.
- V najmanjši meri so študentje pridobili kompetenco, s katero mrežijo in razvijajo inovativne pristope v podpori in pomoči na poseben, socialno delovni način.
- S kompetencami, ki so jih študentje pridobili v času študija, so v povprečju zadovoljni.
- S kompetencami, pridobljenimi na praksi, je zadovoljnih kar 93 % študentov.
- Da bi bili študentje še bolj usposobljeni za delo na različnih področjih socialnega varstva, bi potreboval več teoretičnega in praktičnega znanja.
- Praksa, ki je na Fakulteti za socialno delo obvezna v vseh štirih letih, je pri 84 % anketiranih spremenila njihovo mnenje o poklicu socialne delavke/delavca.
- Več kot polovica anketiranih ima strahove glede njihove prihodnosti, če bi izbrali poklic socialne delavke/delavca; najbolj pogost strah je, da študentje ne bi dobili zaposlitve.
- Če bi se anketirani lahko ponovno vpisali na katerokoli fakulteto, bi v večji meri še enkrat izbrali Fakulteto za socialno delo.

6. PREDLOGI

- Take vrste raziskava se mi zdi zelo pomembna za spremljanje in izboljšanje študija na fakulteti, zato predlagam, da se izvede vsako leto oziroma vsaj na dve leti s študenti 4. letnika in s študenti, ki so končali 2. stopnjo (magistrski program). Zanimivo bi bilo videti, kakšne so razlike v smislu samoocene študentov glede pridobljenih kompetenc, usposobljenosti na določenih področjih socialnega varstva in pripravljenosti na poklic socialne delavke/delavca. Tako bi tudi študentje lahko reflektirali, katera znanja so pridobili in katera ne ter kaj bi še potrebovali, da bi bolj samozavestno vstopali na trg dela.
- Iz raziskave je dobro razvidno, da bi izboljšan predmetnik zelo pripomogel k boljši pripravljenosti študentov na poklic socialne delavke/delavca. Nekateri predmeti iz prvega in drugega letnika, ki so si zelo podobni zlasti po teoriji, bi se lahko združili (pri tem bi pomagalo mnenje študentov o tem, kateri predmeti so jim dali največ in najmanj teoretičnega znanja, ki bi ga lahko uporabili v praksi). Prav tako bi uvedla še več izkustvenih vaj, kjer bi študentje delali na realnih primerih in predmet terensko delo, kjer bi skupaj s profesorji spoznavali organizacije/institucije in različna področja socialnega dela. Poleg tega bi lahko profesorji, ki imajo sami izkušnje iz prakse, to delili s študenti na predavanjih ali vajah in tako še bolj podrobno spoznali poklic.
- Več informiranja o birokratski strani poklica, kaj dejansko delo z določenim uporabnikom vključuje, kakšna je zakonodaja, kakšna so pravila v sistemu, kaj vse je treba dokumentirati, kako se piše odločbe in dopise, kaj je arhiviranje in zakaj je pomembno ter kako deluje kakšna organizacija.
- Izboljšanje usposobljenosti na področjih, kjer se študentje počutijo manj usposobljene. Ta področja so: zdravstvo (socialno delo v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah), pravosodje, socialno vključevanje (pod to spadajo programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni oziroma vključevanje oseb po drugi obliki obravnave), duševno zdravje (zasvojenosti in omame, težave v duševnem zdravju in odklonsko vedenje) in materialna ogroženost (nezaposlenost, socialna izključenost in strategije zmanjševanja socialne izključenosti, revščina in brezdomstvo).

- Na predmetu praksa, ki jo imajo študentje vsako leto, bi profesorji morali na začetku leta bolj poudariti kompetence, ki bi jih morali pridobiti, in posledično na koncu leta s študenti preveriti, katere kompetence so osvojili in v kolikšni meri. Tako bi tudi študentje videli, na katerih učnih bazah je praksa kvalitetna in na katerih malo manj.
- Glede na pridobljene kompetence v času študija predlagam več poudarka na področju pedagogike, antropologije in sociologije v socialnem delu, saj so se študentje na teh področjih najslabše ocenili, kot tudi na področju izboljševanja institucionalnih praks na konkretnem področju socialnega dela.

7. VIRI IN LITERATURA

- Bušljeta, N. (ur.). (2009). *Slovenija v evropski uniji*. Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Zbirka Katalog socialnega dela. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Flaker, V. (2005). Od praktičnega poklica k dejavni znanosti: Memoarska analiza poti in prehodov izobraževanja za socialno delo (1975-2005). V: Zaviršek, D. (ur.), »Z diplomom mi je bilo lažje delat!«: Znanstveni zbornik ob 50. letnici izobraževanja za socialno delo v Sloveniji (str. 65-119). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Jesih, I. (2013). Študentski vidik kakovosti v visokem šolstvu. V: Vitez, T. (ur.), *Bolonja po Bolonji: Popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji* (str. 40) Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Kohont A. (2005). Razvrščanje kompetenc. V Pezdirc M. S. (ur.), *Kompetence v kadrovski praksi* (str. 36-42). Ljubljana: GV izobraževanje.
- Kotnik, R. (2013). *Nova paradigma v izobraževanju: je manj lahko več?* Maribor: Sub-kulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- Kristl, J. (2013). Dodiplomski študij-izobraževanje v družbi znanja in izzivi prihodnosti. V: Vitez, T. (ur.), *Bolonja po Bolonji: Popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji* (str. 19). Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Leskošek, V. (2006). Žensko gibanje in socialno delo. V: Zaviršek, D., & Leskošek, V. (ur.), *Zgodovina socialnega dela v Sloveniji: Med družbenimi gibanji in političnimi sistemi* (str. 39-60). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mesec, B. (2015). Deset let bolonjske reforme na Fakulteti za socialno delo. *Socialno delo*, 54 (3-4), 169-178.
- Mesec, B., Rape Žiberna, T., & Rihter, L. (ur.) (2009)., *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mesec, M. (2015). Praktični študij na fakulteti za socialno delo. *Socialno delo*, 54 (3-4), 239-248.
- Pikalo, J. (2013). Bolonjska reforma je na začetku svoje poti. V: Vitez, T. (ur.), *Bolonja po Bolonji: Popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji* (str. 7-8). Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Polak, A., & Zukić. M. (2016). Mnenja študentov predšolske vzgoje o praktičnem usposabljanju in drugih (ob)študijskih dejavnostih kot dejavnikov oblikovanja poklicnih kompetenc. V Aškerc K., Cvetek S., Florjančič V., Klemenčič M., Marentič Požarnik B., & Rutar S. *Izboljševanje kakovosti poučevanja in učenja v visokošolskem izobraževanju: od teorije k praksi, od prakse k teorij* (str. 129-142). Ljubljana: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Rebolj, D. (2013). Bolonja po slovensko. V: Vitez, T. (ur.), *Bolonja po Bolonji: Popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji* (str. 9-11). Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Rus, D., & Ivanuš Grmek, I. (2016). Predlogi študentov za izboljšanje praktičnega pedagoškega usposabljanja. V Aškerc K., Cvetek S., Florjančič V., Klemenčič M., Marentič Požarnik B., & Rutar S. *Izboljševanje kakovosti poučevanja in učenja v visokošolskem izobraževanju: od teorije k praksi, od prakse k teorij* (str. 109-118). Ljubljana: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.
- Svetlik I. (2005). O kompetencah. V: Pezdirc M. S. (ur.), *Kompetence v kadrovske praksi* (str. 24). Ljubljana: GV izobraževanje.
- Svetlik, I., Kristl, J., Širok, M., & Komljenovič, J. (2012). *Bolonjska prenova po ljubljansko: Proces prenove študijskih programov na Univerzi v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Urbanc, M. (2013). Vloga visokega šolstva v slovenski družbi. V: Vitez, T. (ur.), *Bolonja po Bolonji: Popotnica ob 10-letnici prenove študijskih programov v Sloveniji* (str. 5-6). Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.

- Zabukovec, V. & Podlesek, A. (2010). *Model supervizirane prakse psihologov*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Zaviršek, D. (2011). Akademizacija in internacionalizacija socialnega dela. *Socialno delo*, 50 (3/4), 157-171.
- Zaviršek, D. (ur.) (2005). »Z *diplomo* mi je bilo lažje delat!«: Znanstveni zbornik ob 50. letnici izobraževanja za socialno delo v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Zaviršek, D., & Leskošek, V. (2006). *Zgodovina socialnega dela v Sloveniji: Med družbenimi gibanji in političnimi sistemi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Zgaga P. (2004). *Bolonjski proces. Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Center za študij edukacijskih strategij.

7.1 SPLETNI VIRI

- Fakulteta za socialno delo. (2018). Letno poročilo 2018. Pridobljeno 9.6.2020 s <https://www.fsd.uni-lj.si/fakulteta/dokumenti/porocila/>
- Fakulteta za socialno delo. (2019). Letno poročilo 2019. Pridobljeno 9.6.2020 s <https://www.fsd.uni-lj.si/fakulteta/dokumenti/porocila/>
- Ingrao, C. (2015a). *5 Core Competencies of Social Work Practice*. Pridobljeno 2.3.2020 s <https://socialwork.simmons.edu/5-core-competencies-social-work-practice/>
- Ingrao, C. (2015b). *5 More Core Competencies of Social Work Practice*. Pridobljeno 2.3.2020 s <https://socialwork.simmons.edu/5-core-competencies-social-work-practice-2/>
- Key Competencies (2002). Pridobljeno 2.3.2020 s <http://www.edmide.gr/KEIMENA%20E.U/key%20competences%20Europe.pdf>
- Nevtron & Company, d. o. o. (2006). *Bolonjski proces: Kaj prinaša reforma visokega šolstva delodajalcem*, Student.si (b. d.). Pridobljeno 2.3.2020 s <https://www.student.si/trip/destinacije/bolonjski-proces-kaj-prinasa-reforma-visokega-solstva-delodajalcem/>
- Pravilnik o strokovnem izpitu na področju socialnega varstva, *Socialna zbornica Slovenije*. (b. d.). Pridobljeno 2.3.2020 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6267#>
- Pripravištvo v socialnem varstvu. *Socialna zbornica Slovenije*. (b. d.). Pridobljeno 2.3.2020 <https://www.szslo.si/pripravnistvo>
- Pripravištva*. (b. d.). Pridobljeno 2.2.2020 s <https://www.mladiplus.si/podrocjadela/pripravnistva/>
- The Council on social work education (2015). Pridobljeno 2.3.2020 s https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Accreditation-Process/2015-EPAS/2015EPAS_Web_FINAL.pdf.aspx
- Univerza v Ljubljani Fakulteta za socialno delo. *Dodiplomski študij. Program 1. Stopnje*. (b. d.). Pridobljeno 2.3.2020 s https://www.fsd.unilj.si/izobrazevanje/dodiplomskistudij/studijski_program/program_1%20stopnje/

Ward, R. (2006). Personal Development planning and employability. Pridobljeno 9.6.2020 s https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/hea/private/esect_pdp_1568036841.pdf

Zakon o socialnem varstvu (Uradno prečiščeno besedilo) (ZSV-NPB16) (2007). (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A in 28/19). Pridobljeno 2.3.2020 s <https://zakonodaja.com/zakon/zsv/69-clen>

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje; *E-svetovanje*. (b. d.). Pridobljeno 2.3.2020 s <https://esvetovanje.ess.gov.si/KajZnam/KajSoKompetence/>

8. PRILOGE

8.1 VPRAŠALNIK

Spoštovani! Sem študentka Fakultete za socialno delo in v svoji diplomski nalogi raziskujem samoevalvacijo pridobljenih kompetenc in pripravljenost študentov 4. letnika socialnega dela za poklic socialne delavke/delavca. Zelo bom vesela, če boste izpolnili spodnji vprašalnik in mi tako pomagali pri pridobitvi podatkov za moje zaključno delo. Vprašalnik je anonimen. Pridobljeni podatki bodo uporabljeni zgolj za namene diplomske naloge. Prosim vas, da ste pri odgovarjanju iskreni, saj bom le tako lahko dobila vpogled v dejansko stanje. Vprašalnik je v ženski obliki, vendar enakovredno naslavlja oba spola. Že vnaprej se vam zahvaljujem za vaš čas!

1. Kater modul obiskujete?

(obkrožite)

- a) Socialno delo z mladimi
- b) Socialno delo s starimi ljudmi
- c) Psihosocialna podpora in pomoč
- d) Socialna pravičnost in vključevanje
- e) Duševno zdravje v skupnosti
- f) Socialno delo v delovnem okolju

2. Kako ste zadovoljni s pridobljenim teoretičnim znanjem na Fakulteti za socialno delo skozi vsa štiri leta? *(obkrožite)*

- a) Zelo zadovoljna
- b) Zadovoljna
- c) Nezadovoljna
- d) Zelo nezadovoljna

3. Kako ste zadovoljni s pridobljenim praktičnim znanjem na Fakulteti za socialno delo skozi vsa štiri leta? *(obkrožite)*

- a) Zelo zadovoljna
- b) Zadovoljna
- c) Nezadovoljna

d) Zelo nezadovoljna

4. Kako ste zadovoljni s predmeti na Fakulteti za socialno delo? (obkrožite)

a) Zelo zadovoljna

b) Zadovoljna

c) Nezadovoljna

d) Zelo nezadovoljna

5. Za katere predmete bi rekli, da so vam dali največ teoretičnega znanja, ki bi ga lahko uporabili v praksi? (Napišite)

6. Za katere predmete bi rekli, da so vam dali najmanj teoretičnega znanja, ki ga posledično ne bi mogli uporabiti v praksi? (Napišite)

7. Kaj menite, da bi bilo potrebno spremeniti pri predmetniku, da bi bili študentje po končanem 4. letniku bolj pripravljeni na poklic socialne delavke/delavca oziroma, da bi bila stopnja pridobljenih kompetenc večja? (Napišite)

8. Iz katerega letnika ste po vašem mnenju pridobili največ znanja, za katerega bi lahko rekli, da vam bo zelo pomagalo pri opravljanju poklica socialnega delavca/delavke? (obkrožite)

a) 1. letnika

b) 2. letnika

c) 3. letnika

d) 4. letnika

9. Spodaj so našteje kompetence, ki naj bi jih študentje pridobili z univerzitetnim študijskim programom prve stopnje (dodiplomski študij). Na črtice zapišite, v kolikšni meri ste pridobili posamezno kompetenco (ocena od 1-5, s tem, da 1 pomeni, da kompetence niste pridobili, in 5, da ste kompetenco v celoti pridobili).

____ V praksi prepoznam različne uporabniške in strokovne sisteme

____ Kritično analiziram različne uporabniške in strokovne sisteme.

____ Povežem različne uporabniške in strokovne sisteme.

____ Raziskujem različne uporabniške in strokovne sisteme.

____ Ocenim različne uporabniške in strokovne sisteme.

____ Načrtovano uporabljam vire različnih uporabniških in strokovnih sistemov

____ V partnerskem, etično in profesionalno odgovornem sodelovanju z uporabniki soustvarjam potrebne rešitve oz. želene razplete.

____ Mrežim in razvijam inovativne pristope v podpori in pomoči pri reševanju socialnih stisk in psihosocialnih problemov ljudi na poseben, socialno delovni način.

10. Kako ste zadovoljni s kompetencami, ki ste jih pridobili tekom študija? (obkrožite)

- a) Zelo zadovoljna
- b) Zadovoljna
- c) Nezadovoljna
- d) Zelo nezadovoljna

11. Spodaj so našteje kompetence, ki naj bi jih študentje pridobili na praksi v vseh štirih letih dodiplomskega študija. Na črtice zapišite, v kolikšni meri ste pridobili posamezno kompetenco (ocena od 1-5, s tem da 1 pomeni, da kompetence niste pridobili, in 5, da ste kompetenco v celoti pridobili).

____ Sposobnost soustvarjanja izvirnih projektov podpore in pomoči v dialogu z uporabniki in drugimi udeleženci na konkretnem področju SD.

____ Spretnosti in znanja za omogočanje dostopa do pomembnih virov ter sredstev in uporabe omrežij na konkretnem področju SD.

____ Znanje in sposobnost vzpostavljanja prvega stika in delovnega odnosa na konkretnem področju SD.

____ Znanje in sposobnost pogovarjanja (spoznavanja, pogajanja, dogovarjanja), vodenja razgovora v smeri želenih razpletov na konkretnem področju SD.

____ Znanje in sposobnost beleženja in dokumentiranja na konkretnem področju SD.

____ Sposobnost raziskovanja in refleksije osebne vpletenosti sodelujoče/-ga v postopke SD.

____ Zmožnost prevzemanja etične in profesionalne odgovornosti biti socialna delavka, delavec.

____ Poznavanje jezika SD.

____ Sposobnost dosledne uporabe jezika SD.

____ Razumevanje delovanja institucij.

____ Izboljševanje institucionalnih praks na konkretnem področju SD.

____ Spretnosti prepoznavanja in obvladovanja lastnih občutkov.

____ Sposobnost iskanja pomoči zase – na ravni prepoznavanja, poimenovanja in iskanja podpore.

____ Sposobnost analize družbenega konteksta.

____ Spretnosti varovanja virov.

____ Podpora integrativnim procesom ter soustvarjanje sprememb v skupnosti v sodelovanju s skupnostjo.

____ Sposobnost v izvirnih projektih podpore in pomoči povezati izkušnje uporabnikov z doktrino stroke SD tako, da bo zanje uporabna.

____ Znanja in spretnosti za uporabo strokovnih metod in postopkov na konkretnem področju SD.

____Poznavanje in soustvarjanje inovacij in inovativnih strokovnih pristopov na konkretnem področju SD.

____Poznavanje in sposobnost uporabe sociologije v SD.

____Poznavanje in sposobnost uporabe psihologije v SD.

____Poznavanje in sposobnost uporabe antropologije v SD.

____Poznavanje in sposobnost uporabe pedagogike v SD.

____Poznavanje in sposobnost uporabe prava v SD.

____Sposobnost strokovne refleksije lastne prakse na konkretnem področju SD.

____Sposobnost udejanjati stališče in etiko udeležенosti v izvirnih projektih podpore in pomoči v SD.

12. Kako ste zadovoljni s kompetencami, ki ste jih pridobili tekom prakse? (obkrožite)

- a) Zelo zadovoljna
- b) Zadovoljna
- c) Nezadovoljna
- d) Zelo nezadovoljna

13. Ali je praksa na Fakulteti za socialno delo v kakršni koli meri spremenila vaše mnenje o poklicu socialne delavke/delavca? (obkrožite)

- a) DA
- b) NE

14. Če ste obkrožili DA, napišite vaša spoznanja, mnenja, občutke ...

15. Z ocenami od 1 do 5 ocenite, kako usposobljeni se počutite za delo na naslednjih področjih socialnega varstva in na drugih področjih, kjer se zaposlujejo socialni delavci/delavke: (na črtice zapišite ocene od 1 do 5, pri čemer ocena 1 pomeni, da sploh niste usposobljeni, ocena 5 pa pomeni popolno usposobljenost)

____ Materialna ogroženost (nezaposlenost, socialna izključenost in strategije zmanjševanja socialne izključenosti, revščina in brezdomstvo)

____ Partnerski odnosi (zakonska zveza, partnerstvo, druge oblike skupnosti)

____ Varstvo otrok (programi za mlade, vedenjske težave, nasilje nad otroki, družina in starševstvo)

____ Družinska razmerja (rejništvo, posvojitve, skrbništvo)

____ Socialna oskrba (ciljne skupine uporabnikov, oskrba v instituciji – domovih, oskrba na domu)

____ Socialno vključevanje (programi za neodvisno življenje oseb s posebnimi potrebami, vključevanje oseb po prestani zaporni kazni, vključevanje oseb po drugi obliki obravnave)

____ Duševno zdravje (zasvojenosti in omame, težave v duševnem zdravju, odklonsko vedenje)

____ Področje nediskriminacije (uporabnik kot subjekt, standardi dobre prakse na področju nediskriminacije)

____ Vzgoje in izobraževanja (socialno delo v šoli, vrtcu)

____ Zdravstva (socialno delo v bolnišnicah in drugih zdravstvenih ustanovah)

____ Pravosodje

____ Delovne organizacije

16. Kaj bi še potrebovali, da bi bili bolj usposobljeni, za delo na zgoraj naštetih področjih?

(obkrožite)

- a) Več teoretičnega znanja
- b) Več praktičnega znanja
- c) Oboje

17. Kako bi ocenili vašo pripravljenost na poklic socialne delavke/delavca? (Obkroži)

- a) Zelo dobro sem pripravljena
- b) Dobro sem pripravljena
- c) Slabo sem pripravljena
- d) Zelo slabo sem pripravljena
- e) Ne vem
- f) Drugo: _____

18. Po končanem 4.letniku (diplomi) nameravam *(obkrožite, možnih je več odgovorov)*:

- Se vpisati na 2. stopnjo (magistrski program)
- Se vpisati na 2. stopnjo na drugi fakulteti
- Se zaposliti v javnem sektorju v stroki socialnega dela.
- Se zaposliti v zasebnem sektorju v stroki socialnega dela.
- Se prijaviti na Zavod za zaposlovanje.
- Čakati na pripravništvo
- Delati prostovoljno.
- Ostati doma.
- Drugo: _____

19. Ali imate kakršnekoli strahove glede vaše prihodnosti, če boste izbrali poklic socialne delavke/delavca? *(obkrožite)*

- a) DA
- b) NE

20. Če ste obkrožili DA, napišite svoje strahove.

21. Če bi se lahko ponovno vpisali na katerokoli fakulteto, ali bi izbrali Fakulteto za socialno delo ali bi izbrali kakšno drugo? (obkrožite)

- a) Izbral/-a bi Fakulteto za socialno delo
- b) Izbral/-a bi drugo fakulteto

22. Ali bi želeli povedati kaj pomembnega v zvezi s tematiko vprašalnika?

8.2 ANALIZA REZULTATOV

Tabela 8.1: Analiza rezultatov glede povezave modulov in ocene pripravljenosti za delo na posameznem področju

MODULI/PODROČJA	Q15a	Q15b	Q15c	Q15d	Q15e	Q15f	Q15g	Q15h	Q15i	Q15j	Q15k	Q15l
1	2	4	4	4	2	3	3	4	2	1	3	3
1	2	3	5	4	1	2	4	5	5	1	1	3
1	3	2	5	3	1	2	2	4	5	1	1	2
1	2	3	4	3	3	2	2	3	4	2	1	2
1	3	4	4	4	3	3	4	3	5	1	3	2
1	2	3	4	3	1	2	1	2	3	1	1	4
1	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
1	3	5	5	5	1	1	1	3	1	1	1	3
1	2	4	5	5	5	5	2	4	5	1	4	5
1	2	4	4	2	1	1	1	2	2	2	2	2
1	3	3	4	2	3	3	2	3	3	1	3	3
1	4	4	2	3	2	4	2	5	3	2	1	4
SKUPAJ	2,58	3,5	4	3,33	2,08	2,5	2,17	3,33	3,33	1,33	2	3
2	4	4	4	3	5	3	3	3	4	3	4	4
2	3	4	2	2	4	1	1	1	1	3	1	1
2	3	4	4	3	5	4	3	4	4	4	3	4
2	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1	1	3
2	3	4	3	4	5	3	3	3	4	5	4	4
2	2	3	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2
2	2	4	3	2	3	1	1	1	2	2	3	3
2	2	4	3	3	5	1	1	4	1	2	2	2
2	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3
2	2	3	3	1	4	2	2	1	2	1	3	2
SKUPAJ	2,7	3,7	3,1	2,7	4,3	2,3	2,2	2,5	2,6	2,6	2,6	2,8
3	3	4	4	4	3	3	2	4	4	1	4	2
3	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2
3	4	4	3	3	4	2	3	4	3	3	4	3
3	3	4	4	3	2	2	2	4	5	1	2	1
3	3	4	3	3	3	2	2	4	4	3	2	2
3	2	3	3	3	2	2	2	3	2	1	2	3
3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	5	5	5	5	1	1	2	5	1	1	4	4
3	2	3	4	3	2	2	2	2	3	1	2	2
3	4	3	4	4	3	4	3	4	4	2	4	3
3	3	3	4	4	3	3	2	3	4	1	4	3
SKUPAJ	2,82	3,27	3,36	3,18	2,36	2,09	2,09	3,27	2,91	1,45	2,73	2,27
4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3	3	3
4	4	2	2	2	1	4	3	4	2	1	1	3
SKUPAJ	4	3	3	3	2,5	4	3	4	3	2	2	3
5	2	3	4	3	2	2	3	2	3	1	2	1
5	4	4	5	4	5	5	5	4	4	3	2	2
5	2	3	3	2	1	1	2	2	3	2	1	1
5	2	2	3	2	1	1	4	2	3	1	1	3
5	2	2	2	2	2	2	4	3	2	2	2	3
5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3
5	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	3	3
5	2	2	2	2	3	2	4	2	2	2	1	3
5	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3
5	3	4	5	4	3	3	5	4	5	3	2	2
5	3	4	3	2	2	4	4	3	4	2	3	2
SKUPAJ	2,67	3,17	3,33	2,83	2,67	2,75	3,67	2,92	3,25	2,25	2,25	2,5
2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	4
2	4	3	4	3	4	5	5	5	4	3	3	2
SKUPAJ	3,5	3	3,5	3	3,5	4	3,5	4	3,5	2,5	3	3
1 Socialno delo z mladimi												
2 Socialno delo s starimi ljudmi												
3 Psihosocialna podpora in pomoč												
4 Socialna pravičnost in vključevanje												
5 Duševno zdravje v skupnosti												
6 Socialno delo v delovnem okolju												

8.3 ANALIZA HIPOTEZ

Tabela 8.2: Analiza prve hipoteze

Q2	Q3	Q10	H1 Mag. Q18	H1 Povp. Q2,Q3,Q10
2	3	2	0	2,33
2	1	3	1	2,00
2	2	2	1	2,00
2	2	2	0	2,00
2	1	2	1	1,67
2	2	2	1	2,00
2	1	2	1	1,67
2	2	1	1	1,67
2	2	3	1	2,33
3	3	2	1	2,67
2	2	2	0	2,00
2	1	2	1	1,67
4	2	3	0	3,00
2	2	2	1	2,00
2	2	2	1	2,00
2	2	2	1	2,00
3	2	3	1	2,67
2	2	2	0	2,00
2	1	2	1	1,67
2	2	2	1	2,00
2	2	2	0	2,00
2	2	2	1	2,00
2	2	3	0	2,33
3	2	3	1	2,67
2	2	2	1	2,00
2	1	2	1	1,67
2	2	2	1	2,00
2	2	2	1	2,00
1	4	2	1	2,33
2	1	2	1	1,67
2	2	2	1	2,00
3	3	3	0	3,00
2	1	2	1	1,67
3	1	3	1	2,33
2	3	2	1	2,33
2	1	2	1	1,67
3	3	3	0	3,00
3	3	2	0	2,67
2	2	2	0	2,00
2	2	2	0	2,00
2	2	2	1	2,00
2	2	3	1	2,33
3	2	3	1	2,67
2	2	2	1	2,00
3	2	2	1	2,33
2	1	2	1	1,67
2	2	2	1	2,00
1	1	2	0	1,33
2	2	2	1	2,00
				2,04
				povp. zad. štud. ki gredo na 2.stopnjo
				2,28
				povp. zad. štud. ki ne gredo na 2.stopnjo

Tabela 8.3: Analiza druge hipoteze

Q2	Q3	Q10	H2 Povp:Q2,Q3	H2 Komp Q10 - 1,2 = 1(zad); 3,4 = 0(nezad)
2	3	2	2,50	1
2	1	3	1,50	0
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
2	2	1	2,00	1
2	2	3	2,00	0
3	3	2	3,00	1
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
4	2	3	3,00	0
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
3	2	3	2,50	0
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	3	2,00	0
3	2	3	2,50	0
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	3	2,00	0
3	2	3	2,50	0
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
1	4	2	2,50	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
3	3	3	3,00	0
2	1	2	1,50	1
3	1	3	2,00	0
2	3	2	2,50	1
2	1	2	1,50	1
3	3	3	3,00	0
3	3	2	3,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	3	2,00	0
3	2	3	2,50	0
2	2	2	2,00	1
3	2	2	2,50	1
2	1	2	1,50	1
2	2	2	2,00	1
1	1	2	1,00	1
2	2	2	2,00	1
			2,05	povp skupaj
			1,96	povp. zad. štud., ki so zadovoljni s kompetencami
			2,36	povp. zad. štud., ki niso zadovoljni s kompetencami

Tabela 8.4: Analiza tretje hipoteze

Q2	Q3	Q10	Povp. Q2,Q3,Q10	Strah Q19 (1=imajo strahove, 0=nimajo strahov)
2	3	2	2,33	1
2	1	3	2,00	1
2	2	2	2,00	0
2	2	2	2,00	0
2	1	2	1,67	0
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,67	0
2	2	1	1,67	1
2	2	3	2,33	1
3	3	2	2,67	1
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,67	1
4	2	3	3,00	0
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
3	2	3	2,67	0
2	2	2	2,00	1
2	1	2	1,67	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	0
2	2	3	2,33	0
3	2	3	2,67	1
2	2	2	2,00	0
2	1	2	1,67	0
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
1	4	2	2,33	0
2	1	2	1,67	0
2	2	2	2,00	1
3	3	3	3,00	0
2	1	2	1,67	0
3	1	3	2,33	1
2	3	2	2,33	1
2	1	2	1,67	0
3	3	3	3,00	0
3	3	2	2,67	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	2	2,00	1
2	2	3	2,33	1
3	2	3	2,67	1
2	2	2	2,00	1
3	2	2	2,33	1
2	1	2	1,67	1
2	2	2	2,00	0
1	1	2	1,33	0
2	2	2	2,00	1
			2,10	2,02
				2,09

Tabela 8.5: Analiza četrte hipoteze

Q4	Q21 (1=DA, 2=NE)
3	2
3	1
2	1
2	2
3	2
3	2
3	1
2	1
3	2
3	2
2	1
3	2
2	2
2	1
2	2
2	1
4	1
2	1
3	1
2	1
2	1
2	1
3	2
3	2
2	1
3	1
2	1
2	1
4	1
2	1
2	2
3	2
2	1
3	1
2	1
2	2
3	2
3	2
2	2
2	1
1	1
2	2
2	2
2	1
4	2
3	1
2	1
2	1
2	1

Zadovoljstvo/Izbor FSD	DA	NE	Skupaj
Zadovoljni	21	8	29
% Zadovoljni	72,4%	27,6%	100,0%
Nezadovoljni	8	12	20
% Nezadovoljni	40,0%	60,0%	100,0%
Skupaj	59,2%	40,8%	49/100%

Tabela 8.6: Analiza šeste hipoteze

Q2	Q3	Q17(1,2=pripr., 3,4=nepripr., 5=drugo)	H6 Povp: Q2,Q3
2	3	3	2,50
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
2	2	3	2,00
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
3	3	3	3,00
2	2	2	2,00
2	1	5	1,50
4	2	5	3,00
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
3	2	2	2,50
2	2	2	2,00
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
2	2	3	2,00
2	2	2	2,00
2	2	3	2,00
3	2	2	2,50
2	2	2	2,00
2	1	3	1,50
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
1	4	2	2,50
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
3	3	3	3,00
2	1	2	1,50
3	1	4	2,00
2	3	2	2,50
2	1	3	1,50
3	3	3	3,00
3	3	2	3,00
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
2	2	2	2,00
3	2	5	2,50
2	2	2	2,00
3	2	3	2,50
2	1	2	1,50
2	2	2	2,00
1	1	2	1,00
2	2	2	2,00
		pripravljeni	2,09
		nepripravljeni	2,27
		razlika	0,19

Tabela 8.7: Analiza devete hipoteze

Q1 (2=SD s starimi)	Q15e	
5	2	
5	5	
2	5	
6	3	
1	2	
3	3	
2	4	
4	4	
1	1	
3	3	
3	4	
1	1	
5	1	
3	2	
1	3	
2	5	
5	1	
3	3	
1	3	
3	2	
1	1	
2	4	
5	2	
1	2	
3	-1	
5	4	
5	4	
6	4	
3	1	
2	5	
3	2	
5	2	
3	3	
5	3	
5	3	
1	1	
2	4	
1	5	
2	3	
1	1	
2	5	
2	4	
2	4	
3	3	
4	1	
1	3	
5	3	
1	2	
5	2	
	4,3	86,0%
	2,5	50,0%